Javier Cercas

"Yalnızlık delilikle
kapı komşusudur."

ROMAN

Türkçesi: Süleyman Doğru

§

JAVIER CERCAS

Javier Cercas (Ibahernando, Cáceres, 1962) beş romanın yazarıdır: *El movil (Saplantı)*, *El inquilino (Kiracı)*, *El vientre de la ballena (Balinanın Karnı)*, *Soldados de Salamina (Salamina Askerleri)* ve *La velocidad de la luz (Işığın Hızı)*. Eserleri arasında ayrıca sınıflandırılamaz bir kitap, *Anatomía de un instante (Bir Anın Anatomisi)*; bir deneme, *La obra literaria de Gonzalo Suarez (Gonzalo Suárez'in Edebiyatı)* ve karışık türdeki üç kitap sayılabilir: *Una buena temporada (İyi Bir Sezon)*, *Relatos reales (Gerçek Anlatılar)* ve *La verdad de Agamenón (Agamemnon Gerçeği)*. Kitapları otuzdan fazla dile çevrildi, ulusal ve uluslararası çok sayıda ödül kazandı. Bunların arasında öne çıkanlar: Premio Nacional de Literatura, Premio Ciudad de Barcelona, Premio Salambó, Premio de la Crítica de Chile, Premio Llibreter, Premio Que Leer, Premio Grinzane Cavour, The Independent Foreign Fiction Prize, Premio Arzobispo Juan de San Clemente, Premio Cálamo, Prix Jean Moner, Premio Mondello, Premio Internacional Terenci Moix, Premio Fundación Fernando Lara (eleştirmenlerce en iyi karşılanan kitaba verilen bu ödülü başka bir eserle paylaştı) ve The European Athens Prize for Literature. 2011 yılında eserlerinin bütünü için Premio Internazionale del Salone del Libro di Torino'ya layık görüldü.

SÜLEYMAN DOĞRU

9 Nisan 1969'da Keşan'da doğdu. İlköğrenimini Keşan'da, ortaöğrenimini İstanbul'da, Galatasaray Lisesi'nde yaptı. İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1998 yılında mezun oldu. Institut Catholique de Paris'de Kütüphanecilik ve Dokümantasyon formasyonu aldı. Değişik yayınevlerinden Fransızca ve İspanyolcadan çevirileri bulunmaktadır.

JAVIER CERCAS

SAPLANTI

Türkçesi: Süleyman Doğru

Yayın No **1564**
Çağdaş Dünya Edebiyatı **211**

Saplantı
Javier Cercas

Kitabın Özgün Adı: *El Móvil*

Yayına hazırlayan: Başak Güntekin
İspanyolca aslından çeviren: Süleyman Doğru
Kapak tasarımı: Füsun Turcan Elmasoğlu
Sayfa tasarımı: Müge Günbaş

1. Basım: Eylül 2016

ISBN: 978 - 605 - 185 - 040 - 5
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www. everestyayinlari.com
www. twitter. com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Javier Cercas

İÇİNDEKİLER

"Yaklaşık olarak şu anlama gelen Latince bir cümle var:
'*Bokun içindeki altın parayı dişlerle toplamak.*'
Bu retorik söylem cimrileri betimlemek için kullanılıyordu.
Ben de onlar gibiyim: Altını ararken beni hiçbir şey
durduramaz."

Gustave Flaubert, Louise Colet'ye mektup

I

Álvaro işini çok ciddiye alıyordu. Her gün saat tam sekizde kalkıyordu. Buz gibi bir duşla zihnini açıyor ve ekmekle gazete almak için süpermarkete iniyordu. Dönüşte kendine kahve ve tereyağlı marmelatlı kızarmış ekmek hazırlayıp mutfakta gazeteye göz gezdirerek ve radyo dinleyerek kahvaltı ediyordu. Saat dokuzda iş gününe başlamaya hazır bir halde masasının başına oturuyordu.

Hayatını edebiyata adamıştı; tüm dostlukları, ilgi alanları, ihtirasları, işinde ve maddi durumundaki iyileşme olanakları, gece ya da gündüz gezintileri, edebiyat yüzünden ikinci plana atılmış görünüyordu. Meşgalesi açısından teşvik edici bir unsur içermeyen her şeyi hor görüyordu. Ve hukuk fakültesi mezunu olarak çalışabileceği iyi gelir getiren işlerin çoğu ondan kendisini tamamen adamasını talep ettiği için, Álvaro mütevazı bir danışmanlık firmasında mütevazı bir hukuk danışmanlığı işini yeğlemişti. Bu iş, sabahlarını tamamen esas meşgalesine ayırmasına imkân tanımanın yanı sıra onu yazmaktan alıkoyacak her türlü sorumluluktan kurtarıyor ve olmazsa olmaz bir ekonomik rahatlık sağlıyordu.

Edebiyatın çok özel bir sevgili olduğuna hükmediyordu. Ya bütün varlığıyla emrine amade olacaktı ya da onun tarafından kaderine terk edilecekti. *Tertium non datur.** Diğer bütün sanatlar gibi edebiyat da bir zaman ve çalışma sorunudur, diyordu kendi

* Üçüncü bir ihtimal yoktur. (ç.n.)

kendine. Álvaro, koyu ahlakçı bir Fransızın aşk üzerine söylemiş olduğu meşhur cümleyi hatırlayarak, ilhamın tıpkı hayaletler gibi olduğunu düşünüyordu: Herkes konuşup dursa bile henüz birini gören olmamıştır. İşte bu yüzden, her türden yaratıcı eserin yüzde birinin ilham, yüzde doksan dokuzununsa alın teri olduğu kanısındaydı. Bunun tersi onu amatörlerin, hafta sonu yazarlarının eline terk etmek anlamına gelecekti; bunun tersi kesinlikten uzaklaşmanın en iğrenç hali olan doğaçlama ve kaostu.

Edebiyatın amatörlerin eline terk edilmiş olduğuna inanıyordu. Bunun en büyük de kanıtı da çağdaşları içinde en az seçkin olanların edebiyata bulaşmasıydı. Ciddiyetsizlik, gerçek tutku eksikliği, gelenekle konformist ticaret, modası geçmiş formüllerin ayrım gözetmeden kullanımı, miyopluk ve hatta koyu bir taşracılık çizgisinden ayrılan her şeyi hor görme gırla gidiyordu. Ayrıca yaratıcılığın kendisine uzak olgular mevcut manzarayı daha da karmaşık bir hale getiriyordu: Teşvik edici ve uygar bir sosyal çevreden yoksunluğun yanı sıra gerçek sanatsal ifadenin tezahürü açısından bereketli ve çalışmaya elverişli bir ortamdan mahrumiyet; buna bir de kültürel tanınmışlığı kimi politik pozisyonlara ulaşmak için sıçrama tahtası olarak gören o bayağı yükselme arzusunu da ekleyin... Álvaro mevcut durumun sorumluluğunu kendisinin de paylaştığını hissediyordu. Bu yüzden de, meslektaşlarını onun açacağı yolda ilerlemeye teşvik edecek evrensel boyutlu, iddialı bir eser ortaya koyması gerekiyordu.

Bir yazarın okumaları ölçüsünde değerli olduğunu biliyordu. Her yazar diğer bütün şeylerden önce iyi bir okur olmalıydı. Bildiği dört dilde yazılmış olan kitapları hızlı ve dikkatli bir biçimde gözden geçirmişti. Çevirilerden sadece klasik ya da marjinal edebiyatın temel eserlerine ulaşmak için faydalanmıştı. Yine de her çevirinin orijinal metne göre değersiz olduğunu savunan o batıl

inanca kuşkuyla yaklaşıyordu, zira orijinal metin çevirmenin esas alarak kendi eserini icra ettiği partisyondan başka bir şey değildi; bu durum –daha sonraları gözlemleyeceği üzere– metni yoksullaştırmıyor, ona hepsi de potansiyel olarak doğru olan neredeyse sonsuz sayıda yorum veya biçim kazandırıyordu. Ne kadar değersiz ya da yetersiz olursa olsun edebiyatın bütün unsurlarını, bütün sihirlerini, bütün engellerini, bütün oyunlarını içermeyen bir edebiyatın var olmadığına inanıyordu. Okumanın bilgilenme özelliği taşıyan bir eylem olduğu düşüncesindeydi; gerçek anlamda edebi olan yeniden okumaktı. Flaubert'in dediği gibi, üç ya da dört kitap bir insanın ulaşabileceği bilgeliğin tamamını barındırır, ama o kitapların isimleri kişiden kişiye değişir.

Gerçekte, edebiyat beyhudelikten cesaret alan bir unutuştu. Bu saptama onu aşağılamıyor, aksine yüceltiyordu. En önemlisi –diye düşünüyordu Álvaro, eserine hayat vermeden önce uzun uzun düşünme ve araştırma ile geçen yılları boyunca– atalarımızın edebiyatında bizi tamamıyla anlatan, bizim kendimizin, en mahrem arzularımızın, en sefil gerçekliğimizin şifresini teşkil eden bir damar bulmak. En önemlisi bu geleneği yeniden başlatmak ve ona katılmak; onu unutulmuşluktan, marjinallikten ya da tozlu kitap kurtlarının hamarat ellerinden kurtarmak gerekse bile. En önemlisi sağlam bir hayat ağacı yaratmak. En önemlisi babalara sahip olmak.

Farklı seçenekleri değerlendirdi. Bir dönem boyunca, –doğal olarak– nazmın nesre göre daha üstün olduğuna inandı. Buna karşılık lirik şiir, icrasında ona fazla dağınık, fazlasıyla içgüdüsel ve fırtınalı göründü; bu düşünce ona ne kadar itici gelse de, sihirle komşuluk eden, bu yüzden de zorlu bir eğitimin tatlı kontrolünde damıtılmış ve kendisininkinden daha vahşi zihinlerde oluşmaya meyilli olguların, yaratma eylemini sekteye uğrattığını seziyordu. Klasiklerin romantik bir biçimde esin diye

adlandırdıkları o şeyin işlediği bir yazın türü varsa bu lirik şiirdi. Neticede kendini bu türde eser vermeye muktedir görmediği için, onu modası geçmiş olarak kabul etmeyi yeğledi: Lirik şiir anakronizmdir, diye buyurdu.

Daha sonraları bir epik şiir yazma ihtimalini enine boyuna düşündü. Zira burada anlık patlamanın görülme ihtimali hiç kuşkusuz yok denecek kadar azdı. Ve düşüncesini destekleyen çok sayıda metin vardı. Ama nazmın kullanımı beraberinde kaçınılmaz olarak halktan uzaklaşmayı getiriyordu. Bu durumda eserin dolaşımı çok dar bir çevreyle kısıtlı kalacaktı ve sadece sırdaşlara yönelik bir şifre olarak edebiyat fikrine hapsolmanın cazibesinden sakınmak gerektiğine hükmediyordu. Bir metin yazarın dünyayla diyaloğudur ve iki taraftan biri ortadan kaybolursa süreç kaçınılmaz olarak yara alır: Metin etkinliğini yitirir.

Düzyazı şeklinde bir destan denemesi yapmayı seçti. Belki roman da –dedi kendi kendine– böyle doğmuştur: Düzyazı bir destan olarak. Ve bu onu yeni bir arayışa yöneltti: Düzyazıyı şiirin itibarına yükseltme gereksinimi. Her cümle şiirin mermerimsi hareketsizliğine, müziğine, gizli harmonisine, alın yazısına sahip olmalıydı. Şiirin düzyazı karşısındaki üstünlüğünü hor gördü.

Bir roman yazmaya karar verdi. Roman moderniteyle birlikte doğuyordu ve onu ifade etmeye en uygun enstrümandı. Peki ama hâlâ roman yazılabilir miydi? Kendi yüzyılı romanın dibini oymak için kazma vazifesi görmüş, en değerli romancılar hiç kimsenin kendilerini takip etmemesine, türün yok olup gitmesine karar vermişlerdi. Bu idam hükmü karşısında, zaman içinde birbirini izleyen ve aynı derecede belirgin iki temyiz teşebbüsü oldu: Bunlardan ilki, türün büyüklüğünü korumaya çalışsa da olumsuzdu ve özünde hükme boyun eğiyordu; yine karara karşı çıkmayan diğeriyse, olumluydu ama ufkunu çok mütevazı bir mesafeyle sınırlandırıyordu. Birincisi aşırı edebi, boğucu ve laf

kalabalığıyla kendi kendini tüketen bir deneysellikte can çekişti; ikincisi –ki o da romanın ölümüne ilki gibi içtenlikle ikna olmuştu–, güveninin ihanete uğradığını gören bir âşık misali, öykü ve novella gibi daha cılız türlere sığınmıştı ve bu sıska muadiller vasıtasıyla insan yaşamının ve gerçekliğin her türlü esir alma arzusuna kucaklayıcı ve kapsayıcı bir biçimde karşı çıkmaktaydı. Başından itibaren, sırtındaki bayağı ihtiras eksikliğinin ağırlığıyla kösteklenmiş bir sanat, ciddiyetsizliğinden ötürü ölmeye mahkûm bir sanattı.

Yüzyılın tüm hırgürüne rağmen hiç kuşkusuz romana inanmaya devam etmek gerekiyordu. Kimileri bunu çoktan anlamıştı. Hiçbir enstrüman gerçekliğin sonsuz karmaşıklığını ondan daha üstün bir kesinlik ve ayrıntı zenginliğiyle yakalayamazdı. Ölüm belgesine gelince, tehlikeli bir Hegelci önyargı onun hakkında hükmünü veriyordu; sanat ne ilerler ne de geriler, sanat devam eder. Lakin türün aleni can çekişmesiyle mücadele etmek ancak onun altın çağına geri dönmekle ve bu arada, yüzyılın sağladığı ve heba etmenin en hafif deyimle aptalca olacağı teknik getirileri ve bütün düzeni göz önünde bulundurmakla mümkün olabilirdi. 19. yüzyıla dönmek gerekiyordu; Flaubert'e dönmek gerekiyordu.

II

Álvaro belki de boyunu aşan bir proje tasavvur etmişti. Olası değişik görüşleri incelemesinin ardından, en sonunda ona en kabul edilebilir görüneni yeğledi. Netice itibarıyla, diye düşündü, konu seçimi pek bir önem teşkil etmiyor. Herhangi bir konu edebiyat için iyidir; önemli olan onu anlatma biçimidir. Konu sadece bir bahane.

Sonunda dört sıradan karakterin daha önce işitilmemiş destanını anlatmaya karar verir. İçlerinden biri, başkahraman, ihtiraslı bir roman kaleme alan ihtiraslı bir yazardır. Bu roman içindeki roman, birlikteliklerine zarar veren ve mutluluklarının altını oyan kimi ekonomik sıkıntılardan bunalmış genç bir karıkocanın hikâyesini anlatmaktadır; uzun tereddütlerin ardından, karıkoca aynı binada yaşayan huysuzluğuyla nam salmış ihtiyar bir münzeviyi öldürmeye karar verir. Álvaro'nun romanında, roman yazarının yanı sıra üç karakter daha bulunmaktadır: Sabahtan akşama çalışarak zar zor geçinebilen genç karıkocanın yanı sıra, onların ve romancının dairelerinin bulunduğu binanın en üst katında mütevazı bir hayat süren bir ihtiyar. Álvaro'nun romanındaki yazar kendi romanını yazdıkça değişir ve komşu çiftin huzurlu evliliklerine zarar vermeye başlar: Yataktaki tatlı oynaşma sabahları hırgür sabahlarına dönüşür; tartışmalarla hıçkırıklar ve geçici barışmalar birbirini izler. Yazar bir gün komşularına asansörde rastlar; çift yanlarında ambalaj kâğıdına sarılı uzunca bir nesne taşımaktadır. Yazar anlamsız bir biçimde bu nesnenin bir balta olduğunu hayal eder ve eve dönünce, romanındaki çif-

tin ihtiyar rantiyeyi balta darbeleriyle öldürmesine karar verir. Günler sonra romanına son noktayı koyar. Kapıcı aynı gün romancı ve çiftle birlikte mütevazı bir biçimde aynı binada yaşayan ihtiyarın cesedini bulur. İhtiyar balta darbeleriyle öldürülmüştür. Polise göre cinayetin sebebi hırsızlıktır. Katillerin kimliğini bilen dehşet içindeki romancı ise suçundan ötürü vicdan azabı çeker, zira açıklanamaz bir biçimde onları cinayeti işlemeye azmettirenin bizzat kendi romanı olduğunu hissetmektedir.

Eserin genel planını oluşturduktan sonra, Álvaro ilk müsveddeleri kâğıda döker. Saat mekanizması mükemmelliğine sahip bir yapı kurmayı arzulamaktadır; hiçbir şey tesadüfe bırakılmamalıdır. Karakterlerin her biri için kararsızlıklarının, özlemlerinin, düşüncelerinin, bocalamalarının, davranışlarının, arzularının, hatalarının akışını titizlikle not ettiği fişler oluşturur. Derken şunun farkına varır ki, en önemlisi –aynı zamanda da en zoru– o ozmotik olguyu okura hissettirmektir. Zira tamamen odaklandığı romanın yazımı söz konusu olgu vasıtasıyla komşularının yaşamını, gizemli bir biçimde, o kadar değiştirir ki, onların işlediği cinayetin sorumlusu bir anlamda başkahraman olur.

İsteyerek ya da istemeyerek, yaratıcı fanatizminin ya da sadece sorumsuzluğunun peşinden sürüklenen yazar o ölümü zamanında engelleyememiş ya da engellemek istememiş olmaktan sorumludur.

Álvaro işine gömülür. Karakterleri her yerde ona eşlik eder: Onunla birlikte çalışır, dolaşır, uyur, işer, içer, düş görür, televizyonun karşısına oturur ve onunla nefes alırlar. Karakterleri ve onların içinde yaşadığı ortamla ilgili saptamalarla, notlarla, bölümlerle, düzeltmelerle ve betimlemelerle yüzlerce sayfa doldurur. Fişlerin miktarı gitgide çoğalır. Yeterince malzemeye sahip olduğuna kanaat getirince romanın ilk redaksiyonuna girişir.

III

Romanın redaksiyonuna başlayacağı gün Álvaro, her zamanki gibi, saat tam sekizde kalktı. Soğuk suyla duşunu aldı ve tam dışarı çıkacağı sırada –evin kapısını açmıştı ve sol eli kapı tokmağının üzerindeydi–, sanki bir şey unutmuş ya da bir kuşun kanadı alnına sürtünmüş gibi tereddüt etti.

Sonra çıktı. İlkbahar başlangıcının temiz ve tatlı ışığı sokağı dolduruyordu. O saatte neredeyse ıssız görünen süpermarkete girdi. Süt, ekmek, yarım düzine yumurta ve biraz meyve satın aldı. Ödemeyi yapmak için kasalardan birinin önündeki kısa kuyrukta beklediği sırada, önündeki ufak tefek ve huysuz ihtiyarı fark etti. Bu Bay Montero'ydu. Bay Montero, Álvaro'nun yaşadığı binanın en üst katındaki bir dairede oturuyordu, ama o güne kadarki ilişkileri asansördeki sıkıntılı sessizlikler ve nezaketen selamlaşmalardan ibaretti. İhtiyar kucağındaki paketleri kasiyer tutarlarını hesaplasın diye tezgâhın üzerine bırakırken, Álvaro adamın boyunu posunu, duruşundaki hafif kamburluğu, iri damarlarla kaplı ellerini, eğimli alnını, inatçı çenesini, zorlu profilini inceledi. Kasa sırası gelince, Álvaro kasiyer kızı çabuk olmaya zorladı, satın aldıklarını plastik poşetlere doldurdu, süpermarketten çıktı, ıssız sokakta koştu ve nefes nefese giriş kapısına ulaştı. İhtiyar asansörü bekliyordu.

"Günaydın," dedi hızlı nefes alışını gizlemeye çalışan Álvaro, en kucaklayıcı ve sevimli sesiyle.

İhtiyar bir homurtuyla cevap verdi. Bir sessizlik oldu.

Asansör geldi. Bindiler. Álvaro yüksek sesle düşünüyormuş gibi konuştu:

"Dışarıda ne güzel bir hava var! İlkbaharın geldiği nasıl da belli oluyor, ha?" ve belli belirsiz göz kırpışını, ihtiyar ancak alnını hafifçe kırıştırıp kaşlarının arasındaki karanlığı birazcık aydınlatarak, devamı gelmeyen bir tebessüm başlangıcıyla karşıladı. Ama hemen akabinde yeniden katı bir sessizliğe gömüldü.

Álvaro eve vardığında en üst kattaki ihtiyarın romanındaki ihtiyar için ideal bir model teşkil ettiğine ikna olmuştu. Keskin çıkışlarla bozulan sessizliği, karşısındakini bir parça aşağılayan morukluğu, fiziksel durumu, hepsi onun karakterinin talep ettiği özelliklerle bire bir örtüşüyordu. "Bu işleri kolaylaştıracak," diye düşündü. Eserinde gerçek bir modeli yansıttığında kurgu karakteri gerçeğe uygun ve etkin bir görünümle donatmanın çok daha basit olacağı gayet açıktı; böylece, seçilen bireyin özelliklerine ve davranışlarına bel bağlamak yeterli olacak, sadece şüpheli neticeler vaat eden, hayal gücünün boşlukta ölümcül bir atlayış yapma riski de bertaraf edilecekti. İşte bu yüzden Bay Montero'nun geçmiş ve şimdiki hayatı, tüm etkinlikleri, gelir kaynakları, akrabaları ve dostları hakkında derinlemesine bilgi edinmeliydi. Her türlü verinin önemi vardı. Her şey karakterini zenginleştirmesine ve onu –uygun bir biçimde değiştirerek ya da dönüştürerek– kurguda yeniden yaratmasına katkıda bulunabilirdi. Şu bir gerçekti ki, okurun bu verilerin birçoğundan mahrum olması gerekiyordu –bu yüzden de onları romana eklemenin anlamı yoktu– ve aynı şekilde bir diğer gerçek, Álvaro'nun onların tümüyle ilgilendiğiydi, zira onun düşüncesine göre bu veriler bir karakterin gerçeğe uygunluğunun üzerinde yükseldiği ve gerçek kişilerin yaydığı sarsılmaz gerçeklik izlenimini taşıyan, tutarlılıkla tutarsızlık arasındaki oynak ve ince dengeyi kurmak için

gereken temeli teşkil ediyordu. Bu değerlendirmelerden doğal olarak, ihtiyarınkilerle aynı sebeplerden ötürü, romanının masumane bir suç işlemiş çiftine model teşkil edecek bir çift bulmanın gerekliliği de kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Bu noktada onların hayatı hakkında olabildiğince nitelikli bilgiye ulaşmak da gerekecekti. Diğer taraftan, bu çiftin yakın komşuları olması halinde işi olağanüstü bir biçimde kolaylaşacaktı, zira sadece onları çok büyük bir titizlikle ve sürekli olarak izleyebilmekle kalmayacak, aynı zamanda, biraz da şansla, sohbetlerini, hatta olası aile içi tartışmalarını da dinleyebilecekti ki bu durumda onları üst seviye bir gerçeğe uygunlukla, daha çok ayrıntı, daha çok kolaylık ve canlılıkla romanına yansıtabilmesi mümkün olacaktı. Yakın komşularının (üst kattakiler ve aynı katta onunla duvar duvara yaşayanlar) sohbetleri aradaki engelleri kolayca aşıyor, ama onun dairesine ancak çok cılız bir biçimde ve ya binanın sessizliğe gömülü olduğu ya da komşuların bağırışlarının genel mırıltıları bastırdığı anlarda ulaşıyordu. Bu durum, her türlü casusluk faaliyetinin yegâne başarıyla sonuçlanma ihtimalini zora sokuyordu.

Bunların yanı sıra diğer bir olumsuzluk şuydu: Álvaro binadaki komşularını çok az tanıyordu. Gizlice dinleme imkânı olabilecek üç daireden –onunkiyle bitişik oldukları için– en az ikisi kafadan eleniyordu. Dairelerden birinde, daima gecenin bir vaktinde ve biraz şeker ya da un istemek gibi anlaşılmaz niyetlerle onu rahatsız etmeyi alışkanlık haline getirmiş olan, suratı sivilcelerle kaplı, gazeteci bir genç kız oturuyordu; diğer daireyse dul bir anneyle orta yaşlı, bekâr ve köpeğine âşık kızı yaklaşık beş ay kadar önce kirayı ödeyemedikleri için çıkmak zorunda kaldıklarından beri boş duruyordu. İşte bu yüzden, sadece bir daire romanının taleplerini karşılayacak bir çifti barındırabilirdi.

Derken dairesinin banyosundaki, binanın havalandırma boşluğuna açılan küçük pencereyi hatırladı. Vücudunun dayattı-

ğı zorunlulukları yerine getirirken komşularının havalandırma boşluğu vasıtasıyla tüm netliğiyle kendisine ulaşan sohbetlerine birçok kez kulak misafiri olmuştu. Böylece, bu yeni kaynaktan istifade ettiği takdirde, sadece casusluk işi kolaylaşıp dinleme zorlukları azalmakla kalmayacak, aynı kattaki diğer bütün dairelerdeki komşularının konuşmalarını dinleyebileceği için, aday çiftlerin sayısı da artacaktı. İki kadın tarafından boşaltılan daire dışında diğer dördünde oturuluyordu. Ve bunların birinde kurgusal çiftinin gerektirdiği özelliklerle az çok örtüşen bir çiftin yaşıyor olması imkânsız değildi. Biraz bilgi toplamak ve olası modeli seçtikten sonra bütün dikkatini o çiftin üzerine yoğunlaştırmak yeterli olacaktı.

İhtiyar Montero ve aynı katı paylaştığı komşuları hakkında kimden bilgi alabilirdi? Bu sorunun yanıtı belliydi: Kapıcı kadın komşularının hayatlarındaki tüm ayrıntıları bilen, tüm binadaki belki de yegâne kişiydi. Ancak kuşku uyandırmadan ondan bilgi almak kolay olmayacaktı. Her ne pahasına olursa olsun güvenini kazanmalıydı; bunun için yaltakçı ve sırnaşık tavırlı, uzun boylu, zayıf, iri kemikli, dedikoducu, suratı bir atınkini andıran o kadına karşı hissettiği içgüdüsel tiksintiyi aşması gerekse bile.

Bina sakinleri arasında onunla ilgili her türden söylenti dolaşıyordu. Kimileri gizemli bir biçimde kuşkulu geçmişinin artık sırtından asla atamayacağı bir yük teşkil ettiğini söylüyordu; diğerleriyse, geçmişinin ne geçmiş ne de kuşkulu olduğunu belirtiyordu, zira sadece komşu binanın kapıcısını değil, mahallenin şarkütericisini de ne sıklıkla ziyaret ettiğini bilmeyen yoktu; bu sıra dışı davranışının yegâne kurbanının, ondan daha kısa, yumuşak başlı bir yağ tulumu olan ve sürekli terleyen kocası olduğu konusundaysa herkes hemfikirdi. Birçoğuna göre adam gerçek kurtarıcısı olmasına rağmen, kadının kocasına karşı davranışlarında sınırsız bir küstahlık ve aşağılama çarpıyordu göze. En çok

bilgi sahibi olanlar (ya da en kötü niyetliler), gündelik giyim kuşamı –eski tarz pantolonlar ve kısa kollu dar atletler– ve daimi yorgun ya da bitkin havası tam tersini işaret etse de, kapıcının kocalık görevlerini yerine getirmekten aciz olduğunu ve bu durumun da karısının uygunsuz davranışlarını aşırı derecede artırdığını kesin bir dille belirtiyorlardı. Komşuları hakkındaki diğer her şey gibi bu söylentilerden de habersiz olmasına rağmen, Álvaro bir gerçeğin kapıcının karısının mahremiyetine giden yolu kısalttığının farkındaydı: Kadına çekici geldiği çok açıktı. Yoksa asansörde ya da merdivenlerde her karşılaştıklarında, Álvaro'nun şaşırmasına ve kızarmasına neden olan bakışları ve hafifçe sürtünüşleri başka türlü yorumlamak mümkün değildi. Karısının sadakatine yönelik sığırca güveni konu komşu için bir istikrar garantisi teşkil eden kocanın işte olduğu saatlerde, birçok sabah onu evinde kahve içmeye davet etmişti. Bu tür bariz imalar Álvaro'nun gurunu okşamamış, tam aksine kadına karşı duyduğu tiksintiyi artırmıştı. Ne var ki şimdi bundan istifade etmesi gerekiyordu.

Böylece ertesi gün, adamın işine gittiğine emin olduktan sonra, kapıcı dairesinin zilini çaldı. İşte tam o anda, ziyaretini dayandıracağı bir bahane dahi hazırlamamış olduğunu hatırladı. Merdivenleri yukarıya doğru koşa koşa çıkmaya hazırlanmıştı ki tam o sırada kısrak kapıyı açtı. Düzgün sıralanmış dişlerin bulunduğu bir ağızla gülümsedi ve zayıflığına rağmen şaşırtıcı derecede yumuşak elini uzattı. Soğuk ve biraz nemliydi. Álvaro elinde bir kurbağa tutuğunu düşündü.

Onu içeri buyur etti. Yemek odasındaki kanepeye oturdular. Kapıcı kadın sinirli ve heyecanlı görünüyordu; kanepenin yanındaki masanın üzerinde duran bir vazoyu ve bir heykelciği ortadan kaldırdı ve ziyaretçisine kahve teklif etti. Kadın mutfaktayken Álvaro yaptığının delilik olduğunu düşündü; kahvesini içip evine gidecekti.

Kapıcı kadın iki fincan kahveyle döndü. Álvaro'ya çok yakın bir yere oturdu. Durmadan konuşuyor, kendi sorularına yine kendisi cevap veriyordu. Bir ara elini, dalgınlıkla yapmış gibi, Álvaro'nun sol baldırının üzerine koydu; Álvaro hiç farkında değilmiş gibi davrandı ve kahvesini bitirdi. Sonra birden kanepeden kalktı ve bir bahane geveledi; ardından da kapıcı kadına kahve için teşekkür etti.

"Her şey için bir kez daha teşekkürler," derken çoktan kapıya varmıştı.

Ve yalan söylediğini bilerek ekledi:

"Başka bir gün yine gelirim."

Evine varınca rahatladığını hissetti, ama bu rahatlama yerini çok geçmeden endişeye bıraktı. Kadına karşı hissettiği sınırsız tiksintinin, bunca zamandır üzerinde çalıştığı bir projeyi tehlikeye atmak için yeterli bir sebep olmadığını düşündü. Kapıcı kadından elde edebileceği bilgi, aptalca tiksintilerinden yapacağı fedakârlıkla ödemesi gerekecek pahadan çok daha yüksek bir değere sahipti. Ayrıca –kendini cesaretlendirmek için şöyle bir sonuca vardı– bir kadını diğerinden ayıran farklılıklar, her hâlükârda, sadece ayrıntıdan ibarettir.

Ertesi sabah kapıcı dairesine tekrar gitti. Bu kez formalitelere ihtiyaç duyulmadı. Kaderine boyun eğen Álvaro, başucunda çarmıha gerili bir İsa figürü bulunan kocaman, eski ve ahşap bir karyolada çok arzulu rolü oynayarak yükümlülüğünü yerine getirdi. İsa figürü, şehvetli coşkunun tam ortasında ve durum gereği yaşanan sarsıntıların etkisiyle, asılı durduğu çividen kurtuldu ve Álvaro'nun kafasına düştü. Álvaro herhangi bir yorum yapamadı ve hiçbir şey düşünmemeyi denedi.

Oda şimdi yarı karanlık bir haldeydi; sadece birkaç tane sarımtırak ışık çizgisi zemine, karyolaya ve duvarlara düşüyordu. Sigaraların dumanı ışık çizgilerinin içinden geçerken yoğunlaşıyordu.

Álvaro konuyu binanın sakinlerine getirdi; en çok merak ettiği kişinin Bay Montero olduğunu söyledi. Ulaştığı doyumun uyuşukluğunu yaşamakta olan kapıcı kadın sözlerini pek umursamış görünmeyince, Álvaro bu kez açıkça, Bay Montero'nun hayatını çok merak ettiğini ve onun hakkında her şeyi öğrenmek istediğini söyledi. Kapıcı kadın –aksanı bazı anlarda Álvaro'nun kulağına çok hoş gelerek– ihtiyarın birkaç yıl önce karısını kaybettiğini ve şu anda oturmakta olduğu daireye o zaman taşındığını anlattı. Emin değildi fakat seksenli yaşlarda olduğunu tahmin ediyordu. İç savaşa katılmış ve savaş bittikten sonra orduda kalmıştı, ama hiçbir zaman düşük rütbelerden daha yukarıya yükselememişti. Yeni askeri normlar onu doğrudan etkilemiş ve erkenden emekli olmak zorunda kalmıştı. Bu yüzden politikacılardan ölümüne nefret ediyordu. Kapıcı kadının bildiği kadarıyla hiç gelen gideni yoktu; akrabası olup olmadığını bilmiyordu, ama arada sırada bir kadından Güney Amerika ülkelerinden birinin damgasını taşıyan mektuplar alıyordu. Açığa vurduğu yegâne tutkusu satrançtı; bizzat kendisinin hiç tevazu göstermeden beyan ettiğine göre mükemmel bir oyuncuydu. Merkezi şimdi oturduğu yere çok uzak olan bir kulübün kuruluşuna iştirak etmişti, ancak aradaki mesafe onu satranç partilerinin sayısını azaltmak zorunda bırakmıştı, ayrıca büyük mutluluklar için artık çok yaşlıydı. Bu durum karakterinin daha da keskileşmesine neden olmuştu. Her gün temizlik yapmak, yiyecek bir şeyler hazırlamak ve diğer ev işlerini halletmek için dairesine çıkan bu adamın kendinden başka biriyle ilişkisi olmaması çok büyük bir olasılıktı. Ama bu yüzeysel ayrıntıları öğrenmesini sağlayan güvenin ötesinde bir samimiyeti onunla hiçbir zaman kurmamıştı, zaten böyle bir şey ilgisini de çekmiyordu. Ona belli bir hürmet gösterdiğini kabul etti, ama diğer komşulara karşı kaba ve mesafeli olduğunun da farkındaydı.

"Düşünsene," diye devam etti kapıcı kadın, "siz" demeyi bırakıp bir anda "sen" diye konuşması aralarında sözsel bir samimiyet doğurdu ki, bu belli bir sebepten ötürü Álvaro'ya fiziksel olandan çok daha rahatsız edici geliyordu. "Bir tablonun arkasına gizlenmiş kasada muhafaza ettiği paradan her hafta ücretimi ödüyor. Bankalara güvenmediğini söylüyor. İlk başlarda parayı nereden çıkardığını bilmiyordum, ama kasasıyla gurur duyduğu için en sonunda onu bana gösterdi."

Álvaro ona kasanın içinde çok para sakladığını düşünüp düşünmediğini sordu.

"Öyle çok yüksek bir emekli maaşı olduğunu sanmıyorum."

Çarşafların mükemmel beyazlığının üzerinde kapıcı kadının teni saydam gibi görünüyordu. Bakışlarını tavana sabitlemişti ve öyle bir sükûnetle konuşuyordu ki Álvaro onu tanıyamadı; şakağındaki damar ağacı belli belirsiz seçiliyordu. Álvaro'ya doğru döndü, yanağını yastığa dayadı (gözleri hastalıklı bir maviydi) ve onu öptü. Sıskalıktan güç bularak, bir uzun mesafe koşucusu gibi, finiş çizgisine ulaşma noktasında bacaklarının titrediğini hissediyordu, ama Álvaro bunun üstesinden gelerek son bir inanılmaz gayret gösterdi ve görevini tamamladı.

Kadın doyuma ulaşmış yüzünü yastığa gömdü. Álvaro bir sigara yaktı. Bütün gücü tükenmişti, ama hemen aynı kattaki komşuları hakkında konuşmaya başladı. Onları çok merak ettiğini söyledi: İki yıldan beri aynı binada oturmalarına rağmen onları yolda görse zor tanıyacak olması neredeyse utanılacak bir şeydi. Kadın olduğu yerde döndü, bir sigara yaktı, komşularının isimlerini söyledi ve bir süre önce kirayı ödeyemedikleri için binayı terk etmek zorunda kalan iki kadından bahsetti. Komik olduklarını düşündüğü bazı anekdotlar anlattı, ama bunlar sadece tuhaf hikâyelerdi. Álvaro "*On veut bien* être *méchant*, *mais on ne*

veut pas être ridicule"* diye düşündü. Duruma tam anlamıyla uyan bir alıntıyı hatırlamış olmaktan ötürü kendini çok mutlu hissetti. Bu tür küçük mutluluklar çok hoşuna gidiyordu, çünkü hayatın tamamının sayısı belirsiz miktarda alıntıya indirgenebileceğine inanıyordu. Hayatın tamamı bir alıntı derlemesidir, diye düşünüyordu. Ve hemen peşinden de aklına şöyle bir soru takılıyordu: Peki ama onun editörlüğünü, eleştirisini kim üstlenecek?

Kapıcı kadın konuşmasını sürdürürken sakin ve budalaca bir gülümseme yüzünü aydınlatıyordu. İkinci kat C dairesinde oturan Casares çiftinden bahsetti. Mütevazı ve cana yakın davranışları olan, mütevazı bir ekonomik seviyede yaşayan, mütevazı derecede mutlu görünen genç göçmen çift. İki çocukları vardı. Álvaro onların, dedikoduya elverişsiz normallikleri kapıcı kadınları rahatsız eden türden insanlar olduklarını sezdi. Onları hatırladığını söyledi ve kadını onlardan bahsetmeye zorladı. Kapıcı kadın –"yaşı otuz beşten fazla değil" dediği– kocanın Seat fabrikasında akşam vardiyasında çalıştığını, bu yüzden mesaisine akşamüstü dört gibi başlayıp gece yarısı bitirdiğini aktardı. Kadın ev ve çocuklarla ilgileniyordu. Kapıcı kadın, çifti çocuklarına ait oldukları ekonomik ve toplumsal seviyeyi aşan bir eğitim vermekle eleştirdi (bütün komşulardan onların hayatının belirleyici bir parçasını teşkil ediyormuş gibi bahsediyordu). Belki de toplumun üst kesiminde yaşıyor olmak onları ekonomik seviyelerinin hiç kuşkusuz çok üzerindeki bu harcamaları yapmaya mecbur bırakıyordur. Álvaro kapıcı kadının sesine, mutlu insanların öfkeli ya da bayağı insanlarda uyandırdığı o garezin sindiğini düşündü.

Álvaro birden yataktan kalktı ve tek kelime etmeden giyindi. Kapıcı kadın çıplak bedenini bir bornozla örttü ve ona ertesi gün yine gelip gelmeyeceğini sordu. Aynanın önünde kravatının dü-

* İnsan kötü olmayı sever, ama gülünç olmak istemez. (ç.n.)

ğümünü düzeltirken, Álvaro "Hayır," diye cevap verdi. Kapının gözetleme deliğinden baktı ve sahanlığın boş olduğunu teyit etti. Kapıcı kadın ona başka bir gün tekrar gelip gelmeyeceğini sordu. Álvaro "Kim bilir," diye cevap verdi ve çıktı.

Asansörün gelmesi biraz uzun sürdü. Girmek için kapısını açtığı sırada kucağı paketlerle dolu ve yanında bir alışveriş arabasını sürükleyen Bayan Casares'in giriş kapısının kilidini zorladığını gördü. Hemen yardıma koştu. Ona kapıyı açtı ve yerden bir sürü paketi topladı.

"Çok teşekkürler Álvaro, sana minnettarım," dedi Bayan Casares, içinde bulunduğu hale neredeyse gülerek.

Sen, diye hitap etmesi rahatsız etmekten ziyade Álvaro'nun gururunu okşadı, ama yine de garipsemekten alamadı kendini, zira birbirleriyle ilk kez konuşuyorlardı. Asansörün önüne vardıklarında yeniden yukarıya kaçmış olduğunu gördüler. Bayan Casares ev kadınlığı haliyle ilgili bir espri yaptı; Álvaro onun ev kadınlığı haliyle ilgili bir espri yaptı. Güldüler.

Orta boylu, zayıf bir kadın olan Irene Casares temiz ve özenli giyiniyordu; davranışlarında çalışılmış bir hava vardı, ama bunlar üzerinde eğreti durmuyordu ki, bunun sebebi belki de doğallığın onda bir tür hassas disiplin olmasıydı. Yüz hatları, hareketlerinin, dudaklarının, sözcüklerinin yaydığı tatlılıkla yumuşatılmışçasına yumuşacık görünüyordu. Gözleri açık renk, güzelliğiyse alçakgönüllüydü. Fakat bayağı görünümünün zorlukla gizleyebildiği bir zarafet ve ağırbaşlılık vardı onda.

Álvaro sempatik göründü. Sorular sordu ve yanıtlar aldı. Merdiven sahanlığında bir süre daha sohbet ettiler. Álvaro komşularıyla sürdürdüğü ilişkilerin kişiliksizliğinden şikâyet etti; kendini bildi bileli maalesef uzak kaldığını kabul ettiği mahalle yaşantısının ateşli bir savunmasını yaptı; kadının yakınlığını

kazanmak için kapıcı kadın hakkında zalimce espriler yaptı. Bayan Casares daha yemeği hazırlaması gerektiğini söyledi ve vedalaştılar.

Álvaro duşunu aldı, yemeğini hazırladı ve yedi. Saat üçten itibaren kapısının gözetleme deliğinden Bay Casares'in işe gidişini takip etti. Çok geçmeden Enrique Casares evden çıktı. Álvaro da evden çıktı. Asansörü beklerken karşılaştılar. Selamlaştılar. Álvaro sohbeti başlattı: Ona daha o sabah karısıyla sohbet ettiğini söyledi; komşularıyla sürdürdüğü ilişkilerin kişiliksizliğinden şikâyet etti ve kendini bildi bileli maalesef uzak kaldığını kabul ettiği mahalle yaşantısının ateşli bir savunmasını yaptı; adamın yakınlığını kazanmak için kapıcı kadın hakkında zalimce espriler yaptı. Bay Casares ağırbaşlılıkla gülümsedi. Álvaro onun ilk bakışta göründüğünden daha şişman olduğunu ve bunun görünümüne cana yakın bir hava kattığını fark etti. Fabrikaya nasıl gittiğini sordu. "Otobüsle," diye cevap verdi Bay Casares. Álvaro onu arabasıyla götürmeyi teklif etti; Casares reddetti. Álvaro ısrar etti; Casares en sonunda kabul etti.

Yol boyunca ikisi arasındaki sohbet kolayca aktı. Álvaro bir danışmanlık firmasında hukuk danışmanı olarak çalıştığını ve işinin, tıpkı onunki gibi, sadece akşamlarını meşgul ettiğini söyledi. Cacares, taşkın ama bazen biraz da kırılgan bir canlılığı dışa vuran el kol hareketi bolluğuyla fabrikadaki işini anlattı ve üstlendiği görevin getirdiği sorumluluk sayesinde ulaşabildiği otomobillere dair bilgilerini onunla paylaştı. Seat fabrikasına varınca, kendisine oraya kadar eşlik etme zahmetine katlandığı için Álvaro'ya teşekkür etti. Ardından, arabalarla dolu park yerinde yürüyerek metal gemiye doğru uzaklaştı.

O gece Álvaro rüyasında yeşil bir çayırda beyaz atlarla birlikte yürüdüğünü gördü. Biriyle ya da bir şeyle buluşmaya gidiyordu ve taze otların üzerinde süzüldüğünü hissediyordu. Ne ağaçlar

ne çalılıklar ne de kuşların olduğu bir tepenin yumuşak eğimli yamacından yukarı doğru çıkıyordu. Zirvede karşısına altın tokmaklı beyaz bir kapı çıktı. Kapıyı açtı ve aradığı şeyin diğer taraftan gözetlediğini bilmesine rağmen, bir şey ya da bir kimse onu geri dönmeye ve tepenin yeşil zirvesinin üzerinde, yarı aralık beyaz kapının önünde, yüzü yeşil çayıra dönük ve sol eli altın tokmağın üzerinde ayakta beklemeye teşvik etti.

IV

İlerleyen günlerde, çalışması ilk meyvelerini vermeye başladı. Roman, müsveddelerde ve ön taslakta belirlenen şemasından kısmen sapsa da güvenli bir biçimde ilerliyordu. Álvaro, belli durumların ve karakterlerin dayattığı anlık reflekslerle, bir eseri yapılandıran genel planın gerektirdiği kesinlik arasındaki o istikrarsız ve zor denge içinde, anlatının hiçbir engelle karşılaşmadan akmasını sağlıyordu. Bunun dışında, kitaptaki karakterleri için gerçek modellerin varlığı, belki işini kolaylaştırıp ona hayal gücünün dinlenebileceği ya da yeni bir itici güç kazanabileceği bir destek noktası sağlıyordu, ama aynı zamanda işin içine anlatının akışını ister istemez değiştirmek zorunda bırakan yeni değişkenler sokuyordu. Eserini taşıyan iki stilistik sütun her şeye rağmen sapasağlam kalıyordu ve Álvaro için en önemli unsur buydu. Bir yanda, onu uyarlamak suretiyle gerçekliğin kurgusal bir kopyasını inşa etme imkânı sunan betimsel tutku vardı; ayrıca, duyguların aradığı estetik keyfin bayağı bir histen başka bir şey olmadığını, betimlemelerin öznesiz zevkininse gerçekten sanatsal bir duygu olduğunu düşünüyordu. Diğer yandaysa, olayları, anlattıklarını tam anlamıyla idrak edemeyen biri gibi ya da anlatıcıyla karakterleri arasındaki ilişki, anlatıcının kişisel hijyeni için kullandığı eşyalarla sürdürdüğü ilişkiden farksızmışçasına, betimsel bölümlerde hâkim olan tarafsız tonda anlatmak gerektiği kanaatindeydi. Álvaro bu ilkelerin geçerliliğine yönelik sarsılmaz inancından ötürü kendi kendini sık sık kutluyordu.

Bu arada, banyosundaki dinleme noktasının işe yaradığını teyit etti. Havalandırma boşluğuna açılan pencereden çok net bir biçimde işitilen komşuların konuşmaları bazen birbirine karışsa da, Casares çiftininkileri ayırt etmek zor değildi ve bunun sebebi sadece sabahları diğer dairelerin birbirine çarpan tencere gürültüleri ya da bardakların tıkırtısıyla bozulan derin bir sessizliğe gömülmeleri değil, –fark etmekte gecikmediği üzere– Casares'lerin banyo pencerelerinin onunkinin hemen bitişiğinde bulunması, bu yüzden de oradan gelen seslerin çok net duyulmasıydı.

Álvaro klozetin üzerine oturuyor ve nefesini tutarak dinliyordu. Binanın sabah curcunası içinde, onların kalktıklarını, çocukları uyandırdıklarını, banyoda temizlenip hazırlandıklarını, kahvaltıyı hazırladıklarını ve kahvaltı ettiklerini işitiyordu. Daha sonra adam çocukları okula götürüyor ve çok geçmeden geri dönüyordu. Ondan sonra ikisi evi topluyor, ev işlerini yapıyor, şakalaşıyor, alışverişe gidiyor, yemeği hazırlıyorlardı. Gecelerin sessizliğinde kadının keyifli kıkırdamalarını, odanın karanlığında fısıldayarak yapılan sohbetleri duyuyordu; ardından, hızlanan nefes alışlar, iniltiler, yatağın ritmik gıcırtısı ve hemen akabinde sessizlik. Bir sabah gülücükler arasında birlikte duş aldıklarını işitti; başka bir sabah, Bay Casares ev işlerinin tam ortasında Bayan Casares'in üzerine atıldı; kadın ilk başta cılız protestolarda bulunmasına rağmen hemen akabinde, fazla bir direnç göstermeden teslim oldu.

Álvaro pür dikkat dinliyordu. Bütün bu sohbetlerin ona herhangi bir fayda sağlamaktan uzak olması onu sabırsızlığa sürüklüyordu. Banyonun prizine taktığı teybe küçük pencereden ulaşan tüm sesleri kaydetmek için bir sürü boş kaset satın almıştı. Peki ama, bunca gereksiz malzemeyi ne diye kaydediyordu? Onların ancak çok küçük bir kısmını romanında kullanabilirdi.

Gerisi hiçbir işe yaramayacaktı. Álvaro komşu çiftin arasında hiç kavga yaşanmamasını ilk başlarda şaşkınlık ve biraz da düş kırıklığıyla karşıladı. Her çift zaman zaman zor dönemlerden geçerdi ve onların da bu kurala uymasını beklemek çok şey istemek gibi görünmüyordu. Kitabın rayına oturduğu ve olay örgüsünün düğümlerinin kendinden emin bir şekilde atılmaya başladığı bugün, öyküyü sağlam bir şekilde sonuna kadar götürme konusunda onu teşvik edecek gerçek bir destek noktasına her zamankinden daha çok ihtiyaç duyuyordu. Ev ya da evlilikle ilgili herhangi bir önemsiz olayın tetiklediği küçük tartışmaların gerginliği, işini olağanüstü derecede basitleştirmeye ve korkusuzca yoluna devam etmesine yardımcı olmaya yetiyordu. İşte bu yüzden, komşu banyo penceresinden ulaşan gülüşmeler ve fısıltılar onu kendinden geçecek denli heyecanlandırıyordu. Göründüğü kadarıyla Casares'ler davranışlarından pek taviz verecek gibi değildi.

Başka bir gün Enrique Casares'in işe gidişini tekrar gözetledi. Bir kez daha asansörde karşılaştılar. Biraz lafladılar ve Álvaro onu fabrikaya kadar götürmeyi teklif etti. Öğleden sonra saat dördün yapış yapış sıcağı, klaksonların protestoları ve egzoz borularının saldığı yoğun dumanların arasında sohbetlerini sürdürmelerini engellemedi. Politika konuştular. Casares, sevimli tombulluğuyla tezat teşkil eden ve Álvaro'nun ona konduramayacağı bir sertlikle hükümeti eleştirdi. Önceki seçimlerde oyunu onlara vermişti, ama şimdi bundan pişmanlık duyuyordu. Álvaro komşusunun canlılığının neredeyse öfkeli bir kızgınlığa dönüşmüş olduğunu düşündü. Casares sol bir hükümetin bu türden rezillikleri, özellikle de kendisine oy vermiş olan kişilere karşı, işçilere karşı yapmasının inanılmaz bir şey olduğunu söyledi. Pür dikkat dinleyen Álvaro onu onayladı. Bir sessizlik oldu. Araba fabrikanın otoparkında durdu. Casares hemen inmeyince Álvaro onun bir şey eklemek istediğini anladı. Casares, ellerini çok sinirli bir şe-

kilde ovuşturarak, kafasını kurcalayan şahsi bir sorun hakkında, hukukçu ve kapı komşusu olmasından ötürü, ona danışmasının bir sakıncası olup olmadığını sordu. Álvaro yardım etmekten büyük mutluluk duyacağını belirtti. Ertesi gün konuşmak üzere sözleştiler. Enrique Casares belli bir rahatlamayla ve teşekkürler eşliğinde vedalaştı. Álvaro onun öğleden sonranın yakıcı güneşi altında, boş alanda uzaklaşmasını seyretti.

Ertesi gün öğlen on ikide Casares, Álvaro'nun dairesine geldi. Yemek odasındaki kanepeye oturdular. Álvaro ona bir şey içmek isteyip istemediğini sordu; Casares teklifi kibarca reddetti. Komşusunun suratına yerleşmiş olan gerginliği yumuşatmak amacıyla, Álvaro yaz tatilinin mutluluk verici yakınlığından bahsetti. Casares nerdeyse onun sözünü kesti.

"En iyisi biz konumuza gelelim. Sana karşı samimi olacağım." (Álvaro kendisinin çifte sürekli "siz" diye hitap etmeyi sürdürmesine rağmen, onların "sen" diye hitap etmeyi artık kesin olarak benimsediklerini düşündü. Bu durum onu rahatsız etmiyordu.) "Bu şekilde davranmamın sebebi başımın dertte olması ve sana güvenebileceğime inanmam. Şu bir gerçek ki eğer bana güven vermeseydin bunu asla yapmazdım". Casares ona içtenlikle bakıyordu. Álvaro gırtlağını temizledi ve tüm dikkatini ona yöneltmeye hazırlandı.

Enrique Casares şirketinin bir iş düzenlemesi sürecini başlattığını anlattı. Personelin yeniden yapılandırılacak olması onu doğrudan etkiliyordu: İşten çıkarma bildirimi çoktan yazılmaya başlanmıştı. Gazetelerde okumuş olması gerektiği üzere, işçiler grev kararı almış; sendika, şirket ve bakanlıkla köprüleri atmıştı. Bu önlemlerden etkilenen işçilerin çoğu için durum umutsuzdu. Bu arada, onun durumu diğerlerinden farklıydı. Casares kendi durumunu özel yapan ayrıntıları sıraladı. İşten çıkarma bildirimine karşı belli bir kazanma garantisiyle dava açmanın mümkün

olup olmadığını bilmediğini ve hiçbir fikrinin olmadığı yönetmelikler ve yasalar cangılında kaybolmamak için bir avukatın yardımına ihtiyaç duyduğunu söyledi. Ve ekledi:

"Elbette ki, ödenmesi gereken ücreti ödeyeceğim."

Álvaro, bir kabul ya da ret tepkisi vermeden, oturduğu yerde sessizliğini korudu. Misafiri can sıkıcı bir yükten kurtulmuş gibi görünüyordu. Biraz önce teklif ettiği birayı şimdi kabul ettiğini söyledi. Álvaro mutfağa gidip iki bira açtı; birlikte içtiler. Daha rahatlamış olan Casares bu konunun kendisi için ne denli önemli olduğunu aktarmaktan aciz olduğunu söyledi, çünkü fabrikadan aldığı maaş ailesinin yegâne gelirini oluşturuyordu. Ondan bu konuyu kimseyle paylaşmamasını rica etti; onu boş yere endişelendirmemek için bu konuyu karısından da gizlemekteydi. Álvaro durumunu dikkatlice inceleyeceğine söz verdi ve herhangi bir somut sonuç elde eder etmez onu hemen bilgilendireceğini söyledi. Vedalaşıp ayrıldılar.

V

Romanın yazımı bir süreliğine durdu. Álvaro en büyük çabasını Enrique Casares'in durumunu araştırmaya adadı. Gereken tüm bilgileri elde etti; bunları dikkatlice inceledi, üzerinde çalıştı, defalarca gözden geçirdi, benzer davalarla karşılaştırdı. Netice itibarıyla, işten çıkarma bildirimine karşı kayda değer bir kazanma garantisiyle dava açmanın gerçekten mümkün olduğu sonucuna vardı. En kötü ihtimalle, işten çıkarmanın gerçekleşmesi durumunda şirketin ödemesi gereken tazminat şimdi komşusuna verilen cüzi miktarı neredeyse ikiye katlayacaktı.

Durumu açıklığa kavuşturduktan sonra, çok dikkatli bir biçimde düşündü. İki seçeneği değerlendirdi:

Eğer bildirime dava açılırsa, Casares'in işini korumayı başarması ya da en azından alacağı hasarın çok daha küçük olması –şirketin, yasada yer alan ve işten çıkarılan işçiye yeniden işe alırken eski görevini verme zorunluluğunun olmadığını belirleyen bölüme sığınacağını farz ederek– büyük olasılıktı. Bu durumda –diye devam ediyordu Álvaro– Casares'in minnetini kazanacağım, ama bu arada zaman ve para kaybedeceğim, zira ondan masrafları tahsil edecek kadar alçalmaya niyetim yok.

Eğer hiç müdahale etmeden olayları doğal mecrasında akmaya bırakırsa komşusunun dostluğunu ve takdirini yine kazanacaktı, zira Casares, sorununu çözmek için hiçbir karşılık beklemeden harcadığı tüm gayretleri anlamış ve takdir etmiş olacaktı; ayrıca Álvaro bu işe cömertçe harcadığı zamanın karşılığında tek bir kuruş dahi tahsil etmeyecekti. Diğer taraftan, işin

–yani tek gelir kaynaklarının– kaybedilmesinin çift arasındaki ilişkiyi etkileyeceğine şüphe yoktu; araları o kadar bozulacaktı ki, Álvaro'nun banyo penceresinin önündeki nöbet noktasından bu bozulma sürecinin aşamalarını gözlemleyebilmesi ve bunlardan hiç kuşkusuz romanında faydalanabilmesi ihtimal dâhilindeydi. Bu, işini olağanüstü derecede kolaylaştıracaktı, çünkü eserinin yazımını devam ettirmek ve sonuçlandırmak için onca zamandır eksikliğini duyduğu modelde bir çifte kavuşma ihtimaline sahip olacaktı.

Casares'le bir araya geldi. Attığı adımları, bakanlık ve sendikadaki araştırmalarını anlattı, benzer örneklerle durumunu izah etti, kimi adli ayrıntılar konusunda onu aydınlattı ve fabrikanın sağlamış olduğu verileri ekledi; son olarak, görüşmeler uydurdu ve soğukkanlılıkla yalan söyledi. Sözlerini şöyle bağladı:

"Temyizin kabul edilme olasılığının hiç bulunmadığını düşünüyorum."

Enrique Casares'in suratındaki ifade beklentiden hayal kırıklığına dönüşmüştü. Kravatının düğümünü gevşetti; ellerini kenetlemişti ve dirsekleri dizlerine dayalıydı; zorlukla nefes alıyordu. Casares'in gözlerinin dolduğu bir sessizliğin ardından Álvaro böyle zor bir dönemde ona tüm desteğini ve –aralarındaki tanışıklık henüz çok yeni olmasına rağmen– tüm dostluğunu sundu. Sükûnetini korumanın şimdi her zamankinden daha gerekli olduğunu, bu tür durumların bir insanın yürekliliği için imtihan niteliği taşıdığını ve çaresizliğe kapılmanın hiçbir işe yaramadığını söyledi. Ayrıca hayattaki her sorunun bir çözümü olduğuna onu temin etti.

Casares yemek odasının penceresinden dışarı bakıyordu. Bir güvercin pencerenin pervazına kondu. Álvaro komşusunun alt üst olduğunu fark etti. Adam ayağa kalktı ve verdiği tüm rahat-

sızlıklardan ötürü özürler dileyerek ve yaptığı her şey için ona teşekkürler ederek kapıya doğru yöneldi. Álvaro onun sözlerini alçakgönüllülükle geri çevirdi ve dostların hiç kuşkusuz bugünler için olduğunu söyledi. Artık kapının önünde, bir elini dostça onun omzuna koydu ve ona desteğini yineledi. Casares başı önüne eğik bir halde gitti.

Álvaro hemen bir sandalye, bir sehpa ve ses kayıt cihazını banyoya taşıdı; kayıt cihazını yerleştirdiği sehpanın üzerinde ayrıca bir defter ve bir kalem vardı. Sandalyeye oturdu. Ne zaman bir dinleme seansına başlasa binanın içi türlü gürültüyle dolu oluyordu; farklı sesleri birbirinden ayırt edebilmek için kulağı bu uğultuya alışmalıydı. Şimdi komşu çiftin seslerini çok net duyuyordu. Adam kadına durumu açıklıyordu; artık bir çözüm yolu kalmadığını, başlarının çaresine bakmaları gerektiğini söyledi. Konuşmanın bir yerinde, çekilen bir sifonun sesi diyaloğu böldü. Álvaro kaseti durdurdu ve bir küfür patlattı. Sessizlik geri gelince, cihazı yeniden çalıştırdı ve kadının adamı nasıl sakinleştirdiğini, nasıl sevecenlikle rahatlattığını işitti. Kadın "Hayatta her şeyin çaresi vardır," dedi. Adam Álvaro'nun da aynı sözlerle onu teselli ettiğini mırıldandı. Kadın bütün bunların Álvaro'yla ne alakası olduğunu sordu. Adam avukat olduğunu bildiği için komşusuna danıştığını, ondan kendisine yardımcı olmasını istediğini itiraf etti. Kadın bu yüzden ona kızmadı; Álvaro'nun ona da güven verdiğini söyledi. Adam Álvaro'nun cömertliğini, davasına gösterdiği samimi ilgiyi ve katlandığı tüm baş ağrıtıcı çabaları övdü. Üstelik bütün bu çalışmasının karşılığında tek bir kuruş almamıştı. Yan daireden bir müzik dalgası yükseldi: Suratı sivilceli gazeteci kız son ses Bruce Springsteen dinliyordu.

Álvaro çok fazla rahatsız olmadı. O ana dek tatmin edici bir iş çıkarmıştı. Az önce kaydettiği diyalogdan romanında çok faydalanacağını düşündü. Kimi ayrıntıları değiştirip diğerlerini

iyileştirdiğinde, sohbet belagatli sessizlikleri, araları ve tereddütleriyle olağanüstü bir kesinlik ve canlılığa kavuşacaktı. Bu başlangıç başarısının kışkırtmasıyla, ama daha da önemlisi gelecek haftadan itibaren komşu dairedeki sohbetlerin onun evde bulunmadığı saatlerde de yapılacağını göz önünde bulundurarak, bunları kaydedecek kalıcı bir mekanizmayı banyoya yerleştirme ihtimalini değerlendirdi.

Ertesi gün romanın yazımına kaldığı yerden devam etti. Öykünün çiftle ilgili kısımlarını yazmakta hiç zorlanmıyordu; olaylar artık akıcı bir biçimde kendiliğinden kâğıda dökülüyordu. Buna karşılık ihtiyarla ilgili bölümlerde iyimser olmak için pek bir sebep yoktu. Genç çiftle yaşadıklarından farklı olarak, Álvaro öyküyü devam ettirirken başvuracağı destek ya da referans noktalarından burada yoksundu; onlarsız, hayal gücü kararsız bir belirsizlik bataklığına gömülüyordu: Kâğıda döktüğü karakterler gibi eylemler de gerçekliğin sağlamlığına sahip değildi. İşte bu yüzden, bir an önce ihtiyarla temas kurmak gerekiyordu; böylece romanın bu yönde yaşadığı zorluklar hafifleyecekti. Ama sorun onunla nasıl dostluk kurulacağında yatıyordu. Zira neredeyse her gün süpermarkette karşılaşmalarına rağmen, bütün ilişkileri sessiz bir selamlaşmadan ibaretti: Adamın kabalığı dostluğa daracık bir geçit bile bırakmıyordu.

Kapının zili çaldı. Kısrak kapıda belirdi. Álvaro ona çok meşgul olduğunu söyledi. Kapıcı kadın kişneyince Álvaro'nun onu yemek odasına buyur etmekten başka şansı kalmadı.

"Uzun zamandır görüşmüyorduk," dedi kadın iç çekermişçesine. Suratında kurnaz bir tebessüm ya da sevecen bir sitem olmak isteyen bir ifade belirdi. "Beni biraz ihmal etmedin mi?"

Álvaro kabul etmek zorunda kaldı. Kadın tatlı bir ses tonuyla sordu:

"Senin işler nasıl gidiyor?"

"Kötü," diye cevap verdi Álvaro sert bir biçimde.

Kapıcı kadın dikkatini ona yöneltmeyi bırakmış, dalgın bakışını odada dolaştırıyordu. Mekanik bir biçimde devam etti:

"Niye ki?"

"At gibi kokuyor," diye tısladı Álvaro.

Ayakta duruyordu ve gergindi; vücudunun ağırlığını dönüşümlü olarak bir o bacağının bir bu bacağına veriyordu. Evcil bir düşüncenin derinliklerinden dönmüş gibi görünen kapıcı kadın, Álvaro'nun tuhaf cevabını duymuş gibi, şaşkın bir havada konuşmasını sürdürdü:

"Baksana, evinin hali gerçekten bir felaket. Bana öyle geliyor ki burada eksik olan bir kadın." Bir ara verdi ve hemen akabinde sevecenlikle ekledi, "Bir el atmamı ister misin?"

"Beni bunun kadar rahatsız edecek başka bir şey yoktur, senyora." Álvaro yay gibi gerilmişti, sahte ve aşırı bir sevecenliği, bariz küfrü ve belki de aynı zamanda cümlenin barındırabileceği olası çift anlama yönelik büyük bir korkuyu tamamen eşit dozlarda karıştıran bir tonda cevap verdi.

Kadın şaşkınlıkla ona baktı:

"Sana bir şey mi oldu?"

"Evet."

"Ama böyle yapma hayatım, bana ne olduğunu söyle," diye ısrar etti kadın, Florence Nightingale'e layık bir el hareketiyle.

"Sizden artık bana gına geldi!" diye bağırdı Álvaro.

Kapıcı kadın ona önce şaşkınlıkla sonra da belli belirsiz bir kısrak öfkesiyle baktı.

"Bu muameleyi hak ettiğimi düşünmüyorum," dedi. "Sadece sevecen olmaya ve elimden geldiğince sana yardım etmeye çalıştım. Eğer beni bir daha görmek istemiyorsan, bunu bana söylemen yeterliydi."

Çıkışa doğru yöneldi. Aralık kapının tokmağını sol eliyle kavrayarak geri döndü ve neredeyse yakaran bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Bir şey istemediğine emin misin?"

Ya sabır çeken Álvaro dilinin ucuna kadar gelen küfrü frenleyip şöyle fısıldadı:

"Eminim."

Kapıcı kadın kapıyı çarparak çıktı. Álvaro yemek odasının ortasında ayakta kalakaldı; sol bacağı titriyordu.

Sinirli bir şekilde çalışma masasına döndü. Arka arkaya birçok kez derin nefes aldı ve süratle kendine geldi. İşte tam o sırada, ikinci buluşmalarında kapıcı kadının ihtiyar Montero'nun satranç tutkusundan bahsettiğini hatırladı. Álvaro ona bu kanattan saldırmak gerektiğini düşündü. Satranç hiçbir zaman ilgisini çekmemişti ve kurallarını şöyle böyle biliyordu, ama hemen o sabah en yakındaki kitapçıya uğradı ve birkaç tane satranç el kitabı satın aldı ve kendini günlerce onları incelemeye verince, romanının yazımını bir kez daha ertelemek zorunda kaldı. Ardından çok daha uzmanlaşmış kitaplara daldı. Oyun hakkında belli bir teorik bilgi edindi, ama pratik eksikliği vardı. Uzun zamandan beri görüşmediği arkadaşlarıyla buluşmalar ayarladı. Arkadaşları onun teklifini canı gönülden kabul etti, çünkü satranç onlara, ortada belli bir sebep yokken kesilen bir arkadaşlığı yeniden canlandırmanın bahanesinden başka bir şey gibi gözükmedi.

Álvaro buluşmalara, içinde notlar, sayfalarına notlar düşülmüş kitaplar, beyaz kâğıtlar ve kalemler bulunan bir çantayla geliyordu. Arkadaşlarının tüm çabalarına rağmen, satranç partileri esnasında neredeyse hiç konuşmuyor ve içki içmiyordu; müzik de dinleyemiyorlardı, çünkü Álvaro bunun konsantrasyonunu olumsuz etkilediğini söylüyordu. Aynı zamanda selamlaşma

yerine geçen birkaç ufak tefek sözcüğün ardından hemen partiye başlanıyordu. Oyunun sona ermesiyle birlikte, Álvaro acil bir durumu bahane göstererek hemen oradan ayrılıyordu.

Rakiplerinin ona gösterebildikleri cılız direnci artık kolaylıkla bertaraf edebildiğini memnuniyetle fark etmesiyle birlikte, oyununu mükemmelleştirme sürecini tamamlamak için bir bilgisayar satın aldı ve ona karşı saplantılı bir biçimde, sabahın ilk ışıklarına kadar süren uzun partiler oynamaya başladı. O dönemde az ve kötü uyuyordu; geceden kalan oyunu ateşli bir biçimde devam ettirmek için sabahın köründe yataktan kalkıyordu.

VI

İhtiyarla karşılaşmaya hazır olduğuna kanaat getirdiği gün, her zamanki gibi saat tam sekizde yataktan kalktı. Buz gibi bir suyla duşunu alıp süpermarkete indi, ama adam ortalıkta gözükmedi. Meyve bölümünde biraz dolaştı ve hasır sepetlere yığılmış portakalları, armutları, limonları inceledi. Reyon sorumlusu kadına o yıl çileklerin ne zaman geleceğini sordu. Tam o sırada ihtiyarı gördü. Kadının cevabı dudaklarının kıyısında ölürken, Álvaro çoktan kasaya doğru yönelmiş olan komşusuna doğru adımlarını hızlandırdı. Dışarıya çıkarken kapıyı açıp ona yol verdi. Eve doğru yürürlerken yanına yanaştı. Hava durumundan, merdivenlerin ne kadar pis olduğundan, binaya dadanan kapıda satış elemanlarının bolluğundan bahsetti; ihtiyarla yakınlık kurmak için kapıcı kadın hakkında acımasız espriler yaptı. Adam ona soğuk cam gözlerle baktı ve kendisine ev işlerinde yardımcı olan kapıcı kadını övdü; ayrıca o her zaman, binanın merdivenlerinin mahalledekilerin en temizi olduğunu düşünmüştü. Giriş kapısına varınca Álvaro konuyu değiştirdi. Satın aldığı bilgisayardan bahsetti; onu özellikle satranç oynamak için kullanıyordu.

"Bunu söylemenin doğru olmadığını biliyorum, ama şu bir gerçek ki ben ortalamanın üzerinde bir satranç oyuncusuyum," dedi Álvaro, cıvık bir kibirli rolü oynayarak.

İhtiyarın suratında sert bir tebessüm belirdi.

"Hadi canım!" diye alaycı tonda bir yanıt verdi.

Álvaro hemen, bulabildiği en teknik ve kesin dille, bazı zaferlerinden kısaca bahsetti, o sırada kullanmadığı kimi değişkenler önerdi, bilgisayarının yedi oyun seviyesine sahip olduğunu ve ancak beşinciden itibaren bir direnç belirtisi göstermeye başladığını söyledi. Komşusunun kibrine şaşırmaktan ziyade sinir olan ihtiyar kendisinin de satranç oynadığını belirtti. Álvaro sevincini dışavurdu. Ertesi gün ihtiyar Montero'nun evinde buluşmak üzere sözleştiler.

Evin kapısını kapatırken, Álvaro kendini hem mutlu hem de endişeli hissetti. Mutlu, çünkü ihtiyarın evine girme ve en azından onunla samimiyet kurma ihtimalini değerlendirme amacına nihayet ulaşmıştı; endişeli, çünkü belki de fazla ileri gitmişti, belki de kendisine çok fazla güvenmişti, aşırı horozlanmıştı ve bu tutumu bütün operasyonu tehlikeye atabilirdi, zira eğer ihtiyar Montera onunkinden çok daha üstün bir oyun sergiler ve onu kolayca alt ederse (ki bu çok da uzak bir olasılık değildi) her şey sahte mahalle kabadayısının güç gösterisinden ibaret kalacaktı ve böylece, sadece oyunu öğrenmeye harcadığı onca zaman boşa gitmiş olmayacak, ayrıca ihtiyarla her türlü ilişki kurma şansını da tamamen yitirecekti ki, bu durumda romanının tamamlanma ihtimali dahi sekteye uğrayabilirdi.

Başarısızlığa uğrama korkusunun tetiklediği endişeyle ezbere bildiği açılışları yeniden gözden geçirmeye koyuldu. Tam o sırada kapı çaldı. Gelenin kapıcı kadın olduğundan şüphelendiği için oturduğu koltuktan bile kalkmadı. On dakika sonra kapının zili hâlâ çalmaya devam ediyordu. Sinirle yerinden kalktı ve gözetleme deliğinden bakmadan kapıyı açtı.

"Merhaba!" dedi suratı sivilceli gazeteci kız. "Baksana, rahatsız ettiğim için bağışla, ama tam kendime yiyecek bir şeyler hazırlarken bir de ne göreyim, hiç patatesim kalmamış ve saat çok

geç olduğu için süpermarket de kesin kapanmıştır. Bu yüzden kendi kendime: 'Eminim ki Álvaro bana birkaç tane verebilir. Tedbirli bir adam ne de olsa!' dedim."

Álvaro kaygı verici bir sessizliğe gömülüp kaldı. Midesinin ağrıdığını fark etti. Endişe her zaman ilk midesine vururdu.

"Álvaro!" gazeteci kız isteğini yineledi. "Birkaç tane patatesin var mı?"

"Hayır."

"Peki yağın?"

"O da yok."

"Pekâlâ, o halde bana biraz tuz ver."

Gazeteci kız bu arada yemek odasına daldı. Álvaro mutfaktan içi tuz dolu bir poşetle geri döndü ve onu kıza vermeden kapıya yöneldi. Bir eli yarı aralık kapının tokmağında, Eski Roma kalıntılarını ziyaret eden birinin havasında yemek odasının ortasında durmaya devam eden genç kıza baktı. Bir an için o güne kadar zannettiğinden çok daha genç göründü kız ona; kararlı tavırlarına ve takındığı yetişkin havasına rağmen henüz bir yeniyetmeydi. Onun gazeteci olduğunu da nereden çıkarmıştı? Bu durumda, herhalde bu mesleğin eğitimini alıyor olmalıydı, çünkü taş çatlasa yirmiyi yeni doldurmuş görünüyordu. "*On veut bien* être *méchant, mais on ne veut pas* être *ridicule.*" Onu gülünç duruma düşürmek ziyaretlerinin münasebetsizliğine yönelik etkili bir panzehir olacaktı.

"Baksana," dedi ironik bir ses tonuyla, "sen son zamanlarda bayağı bir büyüdün, değil mi?"

Genç kız içini çekti ve tevekkülle gülümseyerek şöyle dedi:

"Oysa ki zaman senin için yerinde sayıyor."

Álvaro yüzünün kızarmasına engel olamadı. Genç kız onun kapıyı açmasına yardım etti ve çıkıp gitti. Sol eli kapının tokmağında, sağ elinde tuz poşeti, Álvaro yarı aralık kapının

önünde kalakaldı. Ardından kapıyı çarparak kapattı ve elinde tuz poşetiyle kendisini son derece gülünç hissetti. Tuz poşetiyle kafasına vurdu; sonra onu klozete döktü ve sifonu çekti. Yeniden çalışma masasına otururken, birden hem kapıcı kadının hem de kendisinin, gülünçlüğün zirvesine ulaştıkları son iki olağanüstü davranışları esnasında, kapı tokmağını sol elle kavramalarında ve dış kapıyı yarı aralık bırakmalarındaki rastlantıyı fark etti. Sırtından süzülen buz gibi bir terle birlikte, altın tokmaklı beyaz kapıya rastladığı yeşil tepe rüyasını hatırladı, içinden gülümsedi ve gelecekteki bir romanda bütün bu simetrilerden istifade etmek gerektiğine karar verdi.

Zili bir kez daha çaldı. Bu kez sessizce kapıya kadar yaklaştı ve nefesini tutarak gözetleme deliğinden dışarıya baktı. Irene Casares alışveriş arabasıyla birlikte kapının önünde dikiliyordu. Holdeki aynanın önünde dağınık saçını taradı ve kravatının düğümünü düzeltti.

Kapıyı açınca dostça selamlaştılar. Rahatsızlık vermek istemediğini söyleyen ve daha yemeği hazırlaması gerektiğini belirten kadının tüm itirazlarına rağmen, onu salona buyur etti. Merak uyandıran bir sessizliğin ardından kadın oraya geliş sebebinin kocası için yaptıklarından ötürü teşekkür etmek olduğunu dile getirdi; hepsini biliyordu ve tek söyleyebileceği şükran sözcükleriydi; ona borcunu nasıl ödeyebileceğini bilmiyordu (Álvaro eliyle, böyle bir şeyin aklından dahi geçmediği anlamına gelen, belli belirsiz bir âlicenaplık hareketi yaptı) ve her konuda kendisinin dostluğuna güvenebilirdi. İşte o anda kadının yumuşak dinginliğini fark etti: Gözleri açık maviydi, sesi berraktı ve tüm vücudundan, yoksul prenses kıyafetlerinin altında zorlukla fark edilen bir tazelik yayılıyordu.

Álvaro ziyaretinden ötürü ona teşekkür etti, yaptıklarının lafını etmeye dahi değmeyeceğini belirtti ve onun yerinde kim

olsa aynı şekilde davranacağının içtenlikle garantisini verdi. İkram ettiği sigarayı kadın kibarca reddetti; o bir tane yaktı. Sigara içmenin tehlikelerinden ve sigara karşıtı kampanyalardan bahsettiler. Álvaro, gözlerinin önünde yer alan emsallerden sonra, bu kötülüğü bırakmayı defalarca denediğine onu temin etti; kadın bu işi beş yıl önce başardığını söyledi ve din değiştiren birinin ölçüsüz tutkusuyla, böyle bir zaferin beraberinde getirdiği tartışmasız avantajları birer birer saymaya başladı. Ardından ev kadınlığı görevlerinin ziyaretini daha fazla sürdürmesini engellediğini ekledi. Artık ayağa kalkmışlardı ki, Álvaro mesleği gereği piyasanın durumunu yakından takip etmek durumunda olduğunu ve kocasının yeni bir iş bulması için, çok kayda değer bir şey olmasa da, tüm etkisini kullanmakta tereddüt etmeyeceğini söyledi. Kadın onun gözlerine kederli bir içtenlikle baktı ve bunun ailesi için ne kadar önemli olduğunu tahmin edemeyeceğini fısıldadı; bir titreme pazar arabasının itme kolunda birleşen ellerini sararken, durumunun çaresiz olduğunu kabul etti. Tokmağı sol eliyle kavrayarak kapıyı açtı ve bir şey eklemek istermiş gibi Álvaro'ya doğru dönerken yarı aralık bıraktı. Álvaro vaatlerini aceleyle tekrarladı, kadını evden çıkması için neredeyse zorladı ve bir ara (bu ucu açık deyim yemek tarihini amacına en uygun güne denk getirmesine imkân tanıyordu) evine akşam yemeğine gelmelerini teklif etti. Bayan Casares kabul etti.

O akşam bürodan döndüğünde Álvaro kendini yorgun hissetti. Akşam yemeği için bir şeyler hazırlarken son zamanlarda belki de çok fazla çalıştığını ve bir tatilin iyi geleceğini düşündü. Az bir şey atıştırdı ve ardından bir süre televizyonun karşısında oturdu. Saat on iki civarı, artık yatağa gitmeye hazırlandığı sırada, gecenin derin sessizliği içinde, komşu dairelerden birinin kapı kilidinin kurcalandığını işitti; sonra da, kapının dışarından açılmasını engelleyen bir güvenlik zincirinin direnişini ortaya

koyan bir gürültü duydu. Álvaro hemen kendi kapısının arkasına yanaştı ve gözetleme deliğinden dışarıya baktı. Aralarında yarı aralık kapı bulunan Casares çifti tartışıyordu. Konuşmalar, tahmin edileceği üzere çok alçak sesle yapılmasına rağmen, Álvaro binanın işbirlikçi sessizliğinin bu tartışmanın hiç olmazsa bir bölümünü kaydetmesine izin vermesini diledi. Koşarak kayıt cihazını getirdi, holdeki bir prize taktı, içine yeni bir kaset koydu, mekanizmayı çalıştırdı ve kendi beş duyu organını da kayıt cihazının mekanik hafızasına ekledi.

Kadın adamın eve geç gelmesinden artık bıktığını ve eğer sağduyulu biri gibi davranmaktan acizse, gidip başka yerde uyumasının daha iyi olacağını fısıldadı. Koca, şarap sinmiş ve yakaran bir sesle, içeri girmesine izin vermesini istedi (dili damağına yapışıyordu ve sözleri ancak sönük bir fısıltı olarak çıkıyordu); arkadaşlarıyla birlikte takıldığını ve içki içtiğini kabul etti; fazla erkeksi olmayan bir öfke patlamasıyla ona bütün gün evde hiçbir işe yaramadan boş boş oturarak ne yapmasını beklediğini, sürekli televizyon seyrederek aptallaştığını, zaten bir domuz gibi semirmişken daha da şişmanlamasını mı istediğini sordu. Kocanın derin soluk alışının işitildiği bir sessizliğin ardından kadın kapıyı açtı.

Álvaro kayıt cihazını prizden çıkardı, kucağına alarak banyoya kadar koştu, orada tekrar prize taktı, klozetin üzerine oturdu ve aleti çalıştırdı. Artık yorgunluğundan eser kalmamış, tüm uzuvları gerilmişti.

Adam şimdi sesinin tonunu yükseltmiş, iyice horozlanmıştı. Kadın sesini alçaltmasını istedi, zira çocuklar uyuyordu, ayrıca komşular onları duyabilirdi. Adam ne komşuların ne de onları doğuran orospu analarının zerre umurunda olduğunu haykırdı; kadına kiminle konuştuğunu zannettiğini sordu, ona ne yapması gerektiğini öğretemeyeceğini, ona hep böyle davrandığını, sürek-

li aptalca dersler ve tavsiyeler verdiğini, artık hepsinin canına tak ettiğini, bu yüzden içinde bulunduğu durumda göründüğünü, eğer onunla evlenmemiş olsa, eğer onun tarafından bir sersem gibi kafeslenmemiş olsa, şimdi bambaşka bir hayatı olacağını, kendini gerçekten istediği bir şeye adayabileceğini, midesini bulandıran bu şehre gelmek zorunda kalmayacağını, lanet olası bir aileyi geçindirecek bombok bir maaşı kazanmak için her ne pahasına olursa olsun bir iş bulmaya kendini mecbur hissetmeyeceğini söyledi...

Adam sustu. Sadece dönen kasetin belli belirsiz gürültüsüyle bozulan sessizlikte kadın hıçkırıkları duyuldu. Álvaro pür dikkat dinliyordu. Kayıt cihazının çalışırken çıkardığı sesi duymalarından korkarak vücuduyla üzerine kapaklandı. Kadın sessizce ağlıyordu. Tuvalet penceresinden içeriye radyodaki bir gece programının jenerik müziği yayıldı. Şimdi bir kişi daha hıçkırıyordu: Bu adamdı. Aynı zamanda da, Álvaro'nun ancak anlaşılmaz bir fısıltı gibi algıladığı sözcükler geveliyordu.

Diğer tarafta okşayış ve teselli safhasının başladığını hissetti. Bölümün sonuydu bu.

Teybi sessizce fişten çekti, yemek odasına götürdü ve kaseti başa sardı. Bir mide gurultusu ona deli gibi aç olduğunu hatırlattı. Mutfağa gitti. Kendine tereyağlı, peynirli ve jambonlu bir sandviç hazırlayıp bir kutu birayla birlikte bir tepsinin içinde salona taşıdı. Yemeğini iştahla mideye indirirken, kaseti yeni baştan dinledi. Kayıt kalitesini kabul edilebilir, içeriğiniyse muhteşem buldu. Görevini tamamlamış olmanın verdiği mutlulukla yatağa girdi ve yedi saat boyunca deliksiz uyudu.

O gece bir kez daha, capcanlı beyazlıklarının onu biraz ürküttüğü atların kişnediği yemyeşil bir çayırda yürüdü. Uzaklarda tepenin yumuşak yamacını seçti ve kocaman bir mağaraya kapatıldığını hayal etti, zira gökyüzü çelik ya da taştan yapılmış gibiy-

di. Kuşların, bulutların ve hiç kimsenin bulunmadığı yamaçtan hiç zorlanmadan çıkıyordu. Sert bir rüzgâr esmeye başlamıştı ve uzun saç telleri ağzını ve gözlerini süpürüyordu. Çıplak olduğunu fark etti, ama soğuğu hissetmiyordu: Tek hissettiği, kuşsuz tepenin yeşil zirvesine, altın tokmaklı beyaz kapıya ulaşma arzusuydu. Ve zirvenin ıslak çimenlerinin üzerinde bir kalem, boş bir kâğıt, darmadağın bir daktilo ve metalik bir ses çıkaran bir teybin bulunduğunu memnuniyetle gördü. Ve kapıyı açtığında, aradığı şey diğer taraftan ona bakıyor olsa da, bir şey ya da bir kimse onu geri dönmeye, yüzü çayıra dönük, sol eli altın tokmağın üzerinde ve beyaz kapı yarı aralık bir halde tepenin yeşil zirvesinde ayakta dikilmeye teşvik etse de diğer tarafa geçemeyeceğini çok iyi biliyordu.

VII

Ertesi gün ihtiyarın dairesine gitti. Duvarları rengi atmış bir kâğıtla kaplı yemek odasındaki masanın üzerinde savaşçı figürleriyle birlikte duran satranç tahtası ihtiyar Montero'nun onu beklediğini gösteriyordu. Álvaro içeri girdiğinde o yaşlı ve rakip eli sıkarken hissettiği özgüveni bir an için kaybetti. İhtiyar ona içecek bir şey ikram etti; Álvaro teşekkür ederek reddetti.

Masaya oturdular.

Amacına ulaşmak için zorlu bir dengeyi tutturmanın gerekli olduğunu biliyordu: Bir taraftan, sergileyeceği oyun sadece ihtiyarı sıkmamaya yetecek kadar değil –ihtiyarın prematüre bir zaferi Álvaro'nun tüm beklentilerini yok edecekti–, bütün karşılaşma boyunca onunla başa baş mücadele edebilecek, hatta mümkün olursa ona üstünlüğünü gösterebilecek bir ustalıkta olmalıydı ki, ihtiyarın onunla yeniden karşılaşma arzusunu kamçılasın; diğer taraftan –muhtemelen bu koşul da önceki kadar vazgeçilmezdi–, ihtiyarın gururunu okşamak, zırhını kırmak ve böylece daha dışa açık görünmesini sağlamak için, aralarında sadece satranç tahtasındaki karşılaşmanın onayladığı daha yakın ve sürekli bir ilişkinin kurulabilmesi için oyundan en azından bu ilk karşılaşmada mağlup ayrılmalıydı.

İhtiyarın açılışı onu şaşırtmadı. Álvaro temkinli bir hamleyle cevap verdi; ilk hamleler öngörülebilirdi. Ama hemen akabinde ihtiyar Montero, Álvaro'ya aceleci gelen ve bu yüzden onu şaşırtan bir biçimde saldırıya geçti. Álvaro bir düzen içinde kendini savunmaya çalıştı, ama rakibinin kendinden son derece emin bir

biçimde açıldığını görmek bazı anlarda sinirini bozuyordu. Tam bir şaşkınlık anında, atlarından birini çok zor bir pozisyona soktu ve onu kurtarmak için bir piyonunu feda etti. Zor bir durumda bulunuyordu ve ihtiyar Montero inisiyatifi elinden bırakacak gibi görünmüyordu. İhtiyar çok nötr bir ses tonuyla son hareketinin çok talihsiz olduğunu ve ona çok pahalıya mal olabileceğini söyledi. Onun sözlerinde algıladığını zannettiği hor görme ya da tehdidin kışkırtmasıyla, Álvaro kendini o durumdan kurtarmayı denedi. İhtiyarın birkaç önemsiz hamlesi biraz soluklanmasını ve taşlarını yeniden organize etmesini sağladı. Bir piyon yedi ve oyuna eşitlik getirdi. İşte tam o sırada, ihtiyar Montero bir hata yaptı: Kapana kısılmış durumdaki beyaz filin kaderi iki hamle sonra Álvaro'nun merhametine kalacaktı. Bu taşı yemenin getireceği avantajın onu, eğer oyunu kazanmak zorunda kalmak istemiyorsa, o ana dek sergilediği oyunculuğun çok altına inmeye mecbur bırakacağına ve bu durumda, böylesine elverişli koşullarda ve mevcut oyunculuk kalitesiyle Álvaro'nun nasıl bozguna uğradığını anlamayacak olan ihtiyarın kafasında şüpheler uyanabileceğine hükmetti. Fili kapana kıstırmayacak şekilde bir hamle yaptı ve amacına ulaştı. Şimdi durum dengelenmişti.

İşte o sırada Álvaro bir sohbet başlatmayı denedi; ihtiyar Montero tek hecelik ya da kaçamak cevaplar verdi: Álvaro'nun kolay bir rakip olmadığını anlamış ve tüm benliğiyle oyuna konsantre olmuştu. İhtiyarın gardının düşmesi ve onları birleştiren ilişkinin sadece bir rekabet meselesi olmaktan çıkması için daha belli bir sürenin geçmesi gerektiği aşikârdı. Ayrıca, acele etmemek gerekiyordu: Eğer ev sahibinin hastalıklı güvensizliği şüphe uyandırıcı derecede erken bir yakınlaşma teşebbüsünü sezerse, buna tepkisinin savunma mekanizmalarını ikiye katlama şeklinde olacağı öngörülebilir bir şeydi ve bu durumda daha sonraki her türden ilişki imkânsız hale gelecekti.

İhtiyar oyunu kazandı. Mutluluğunu gizlemeyi beceremiyordu. Sevecen bir samimiyetle, bir süre taşların mat anındaki dağılımları üzerine yorumlar yaptı, son darbeyi indirdiği sırada bulundukları pozisyona yerleştirmek için taşları yeniden dağıttı, kimi ayrıntıları tartıştılar, olası değişkenleri gözden geçirdiler. Álvaro oyunun mükemmel geçtiğini söylemenin bir abartı olmayacağını belirtti. İhtiyar ona bir kadeh şarap içmeyi teklif etti. Álvaro alkolün geveze ve sırları paylaşmaya meyilli ortamlar yaratmak için ideal olduğunu düşündü, ama bu ilk buluşmada temkinli davranmayı yeğlediğini hatırladı ve bu seferlik, ihtiyar Montero'nun konuşma hevesini kursağında bırakmaya karar verdi. Yenilgiden ötürü belli bir yıkım yaşamış gibi yaparak –bu ihtiyarın kibrini hiç kuşkusuz daha da artıracaktı–, bir mazeret uydurdu ve ertesi hafta için bir randevu ayarladıktan sonra oradan ayrıldı.

VIII

O günden itibaren kendini tamamen romanının yazımına adadı. Hummalı çalışması sadece Casares çiftinin düzenli kavgalarıyla bölünüyormuş gibi görünüyordu. Sarhoşlukların ve geceleri geç gelişlerin sebep olduğu tartışmaları şaşmaz bir şekilde okşamalar ve teselliler takip ediyordu. Álvaro kayıt işinde o kadar ustalaşmıştı ki –çalışma ritmindeki geçici bir düşüşün bu tamamıyla gerçek teşvikten faydalanmasını tavsiye ettiği zamanlar hariç– genellikle yorucu ve daima kendini tekrarlayıcı tartışmaları bizzat takip etme ihtiyacı hissetmiyordu. Hemen çalışma masasına geri dönüp sakince çalışmasını sürdürebilmesi için, uygun zamanda kayıt cihazını fişe takması yeterli oluyordu. Diğer taraftan, ilişkilerinin bozulması Casares'lerin dış görünüşlerini etkilemişti: Bay Casares'e kendinden emin bir mutluluk havası veren obezliğe yatkınlık artık yağlı ve yardakçı bir şişmanlığa; Bayan Casares'in Viktoryen denebilecek solgunluğu ise, bıkkınlığını ele veren bembeyaz ve cansız bir tene dönüşmüştü.

Álvaro gazeteci kızın bir daha patates ya da tuz istememiş olmasından şikâyetçi değildi. Buna karşılık, kapıcı kadınla arasındaki ilişkinin gidişatının barındırdığı tehlikenin farkındaydı. "Kapıcı kadınların gücü asla küçümsenemez", dedi kendi kendine. Ve kendi kapıcısıyla açıkça karşı karşıya gelmesi almaması gereken bir riskti; bu yüzden onunla arasını düzeltmeye çalıştı.

Kadını ziyaret etmek için yeniden aşağı indi. Ona bir erkeğin her zamanki gibi olmadığı, çok öfkelendiği ve kontrolünü kaybettiği anların olduğunu anlattı; böyle talihsiz anlarda yaptığı ya

da söylediği hiçbir şeyin onun şahsına mal edilmemesi gerekiyordu, bunlar anlık ve aşağılık bir mizacın bir tür kötücül tezahürü olarak kabul edilmeliydi. Bu yüzden, eğer ondan beklenen centilmenliğe uygun olmayan herhangi bir davranışı olduysa kapıcı kadından kendisini affetmesini istiyordu.

Kapıcı kadın onun özürlerini memnuniyetle kabul etti. Álvaro o sırada meslek yaşamının özellikle hassas bir noktasında bulunduğunu eklemekte gecikmedi; bu sadece onun olası huysuzca davranışlarını açıklamakla kalmıyor, ayrıca mutlak ve tavizsiz biçimde kendini işine vermesini gerektiriyordu. Bu yüzden bir süre için onunla ilgilenmesi ve birlikteliklerinin ülkenin keyfini çıkarması kesinlikle mümkün görünmüyordu. Ona en çok acı veren buydu, ama şartlar daha uygun bir hale gelene kadar onunla birlikteliğini ertelemeye mecburdu. Ama bu, son derece yüzeysel bir düzlemde gelişmesine rağmen, ilişkilerindeki belirleyici unsurun örnek bir sevgi olmasını engellemiyordu. Álvaro'nun kendi kendini aklayan belagatli söyleminden büyücünün flütünün sesini duyan yılan gibi etkilenen kapıcı kadın büyülenmiş bir halde hepsini canı gönülden kabul etti.

İhtiyar Montero'nun evinde satranç partileri devam etti. Álvaro bunların daima kendi kontrolü altında geliştiğini keyifle izliyordu: Taş değiş tokuşlarına karar veriyor, saldırı dizilişlerini öngörebiliyor, oyunun gidişatını dikte ediyor ve rekabeti canlı tutup iki rakip arasında samimiyeti geliştiren ince hesaplanmış olan galibiyet mağlubiyet sıralamasını o belirliyordu. Oyun öncesi ve sonrasındaki sohbetler yavaş yavaş oyunun kendisinden daha uzun zamanı kaplayacak kadar uzadı. İlk başlarda biraz da şaşırarak, ihtiyarın o yaştaki bir adama göre aşırı içtiğini ve bu durumun onda ölçüsüz bir gevezeliğe yol açtığını gözlemledi. Álvaro umudunu koruyordu.

İhtiyar Montero özellikle politikadan konuşuyordu. Oyunu her zaman aşırı sağa atmıştı ve demokrasinin sadece zayıf toplumların yakalandığı bir hastalık olduğuna inanıyordu, zira bu sistem yönetici seçkinlerin sorumluluklarını halkın amorf kitlesine devretmesini içeriyordu ve seçkinsiz bir ülke yitik bir ülkeydi. Ayrıca bu demokrasi denen şey bir fantezinin üzerinde yükseliyordu: Genel ve eşit oy hakkı; bir kapıcı kadının oyu bir avukatınkiyle aynı değerde olamazdı. Álvaro başıyla onaylıyordu ve ihtiyar hemen hükümeti çok sert bir biçimde eleştirmeye başlıyordu. Ne var ki eleştiri okları daha ziyade sağ partilere yönelikti. Onları ilkelerinden uzaklaşmış ve kökenlerini inkâr etmiş olmakla itham ediyordu. Alvaro'nun ihtiyarın suçlamalarındaki öfkeden etkilendiği oluyordu.

Ayrıca askeri geçmişinden de bahsediyordu. İç savaş sırasında Brunete ve Ebro muharebelerinde bulunmuştu ve unutulmaz ölümlerin, ayaklanmaların ve kahramanlıkların hikâyelerini heyecanla anlatıyordu. Bir gün, bir seferinde General Valera'yı uzaktan gördüğünü anlattı; bir başka gün, ön cepheden uzaktaki bir yardım noktasına taşınırken fazla kan kaybeden bir asteğmenin kollarında ölümünü anlattı. Bazen gözlerinden yaşların döküldüğü oldu.

Álvaro ihtiyarın güvensizliğinin somut bireylere yönelik bir şey değil, dünyanın geneline yönelik bir garez, ihanete uğramış cömertliğe karşı bir tür öfkeli tepki olduğunu anladı.

Tek kızı Arjantin'de yaşıyordu ve arada sırada ona mektup yazıyordu. İhtiyara gelince, bütün hayatı boyunca biriktirdiklerini torunlarına miras bırakmak için saklıyordu. Bir gün, alkolden kaynaklanan coşkunun tam ortasında ve miras bırakacağı kişilerin adının geçmesinin ardından, mütevazı hayatının dışarıya belli ettiğinden çok daha fazla parası olduğunu gururla dile getirdi. Aynı gururla, tefeci Yahudilerin aşağılık bir icadı olan bankalara

güvenmediğini ifade etti. Ardından ayağa kalktı (nemli gözlerinde alkolün neden olduğu bir parıltı vardı) ve dikkat çekmeyen bir manzara resminin arkasında saklı halde duran, duvarın içine yerleştirilmiş bir para kasasını gösterdi ona.

Álvaro ürperdi.

Birkaç saniye sonra tepki verdi ve parasını bankadan çekip bir çelik kasaya koyma düşüncesinin uzun zamandan beri onun da kafasını kurcaladığını söyledi, ama bu konuda bir türlü karar veremiyordu, çünkü kasaların güvenliğinden çok emin değildi ve bir mağazaya gidip bu konuda bilgi edinmeye de üşeniyordu. İhtiyar, onu satmaya çalışan bir satıcının coşkusuyla, kasanın özelliklerini sıraladı ve mekanizmasının basit işleyişini ayrıntısıyla açıkladı. Bir bankadan çok daha güvenli olduğunu ve onu sadece evden çıkarken kilitlediğini söyledi.

Álvaro aynı gün Casares çiftini akşam yemeğine davet etti.

Saat tam dokuzda dairesine geldiler. Yemek için süslenmişlerdi. Bayan Casares'in üzerinde mor renkli eski moda bir elbise vardı, ama saçının modeli çok zarifti ve dudaklarını, gözkapaklarını ve yanaklarını koyulaştıran makyajın gölgesi paradoksal bir biçimde yüzünün solukluğunu daha çok ortaya çıkarıyordu; Bay Casares ise daracık bir takım elbise giymişti, öyle ki kocaman göbeği ceketinin sadece bir düğmesinin kapanmasına izin veriyor ve Asturias tarzı vaftiz töreni gömleğinin fırfırlı göğsünü gözler önüne seriyordu.

Casares'lerin tuhaf görüntüsü karşısında Álvares gülmemek için kendini zor tuttu, ama hemen akabinde bu akşam yemeğinin onlar için önemli bir sosyal etkinlik anlamına geldiğini anladı ve çifte karşı bir tür acıma hissetti. Bu duygu onda çok büyük bir kendine güvene sebep oldu; işte bu yüzden, hazırladığı aperitifi içip en son satın aldığı müzik kasetlerini dinlerken ilk baştaki görece çekingenliği giderecek ve onları geren resmiyeti gevşetecek sohbet konularını bulmayı başardı. Yemek masasına oturmadan

önce neredeyse her konudan bahsettiler ve Álvaro kadının sinirden titreyen elleriyle arka arkaya birçok sigara içtiğini fark etti, ama herhangi bir yorum yapmaktan kaçındı.

Adam yemek boyunca Álvaro'ya aşırı gelen yaygaracı bir neşeyle konuştu ve güldü; kadınsa, sıkıntılı haline rağmen, kocasının bulaşıcı canlılığı karşısında büyük keyif alıyormuş gibi görünüyordu. Bu arada, karşısındakilerde uyandırdığı saygıya güvenen Álvaro sohbetin dizginlerini asla elinden bırakmadı ve kendisininkinden daha güçlü ya da daha taşkın bir kişilik karşısında genelde tutuk davranmaya meyilli biri olmasına rağmen, sohbeti sürekli kendi alanında tutmayı başardı. Mahalle yaşantısından ve komşular arasında kurulan özel ilişkilerden bahsetti; kapıcılarla yaşanmış, komiklikleri tartışılır bazı geçimsizlikler uydurdu. Ardından ihtiyar Montero'yla ilişkisine odaklandı: Uzun satranç karşılaşmaları, onların öncesi ve sonrasındaki sohbetler, zaman içinde güçlükle yumuşamış olan başlangıçtaki o katı güvensizlik; ayrıca onu eksantrik bir kişi yapan sayısız ayrıntının üzerinde de durdu. Yemeğin ardından kahve ve konyaklarını içerlerken komşusunun iş durumunun nasıl olduğunu sordu. Çift bir anda kederli bir hale büründü. Adam her şeyin aynı şekilde devam ettiğini söyledi; onlar adına katlandığı bütün zahmetler için nasıl teşekkür edeceklerini bilmiyorlardı. Álvaro, bir dost edinme ve komşuluk görevini yerine getirmenin verdiği mutlulukla ücretinin ödenmiş olduğunu kabul ettiğini söyledi. Kendi küçük çevresinde, işle ilgili olarak birkaç yere soruşturduğunu ama herhangi bir sonuç elde edemediğini ekledi; onun düşüncesine göre, durumlar en azından kısa vadede düzelecekmiş gibi görünmüyordu. Her hâlükârda araştırmaya devam edecek ve bir iş bulma ihtimali ortaya çıkar çıkmaz hemen ona haber verecekti.

Bir süre daha sohbeti sürdürdüler. Ertesi salı görüşmek üzere sözleştiler. Ve vedalaştılar.

IX

O hafta boyunca kendini çok hararetli bir çalışmaya adadı. Artık geceleri de yazıyordu: İşten gelince bir duş alıyor, hafif bir akşam yemeği yiyor ve hemen çalışma odasına kapanıyordu. Romanı sona yaklaştığı ölçüde yazma ritmini yavaşlatıyor, ama aynı zamanda seçilen yolun uygunluğu giderek daha çok kesinlik kazanıyordu. İhtiyarın evine çıktığı iki sabahı boşa harcamamak için, bu ziyaretlerin arifesinde yatağa çok erken giriyordu ki bu onun ertesi gün saat beşte uyanmasını ve satranç tahtasının başına geçmeden önce beş saatlik bir sabah çalışması yapabilmesini sağlıyordu. Casares'lerin arasındaki kavgalar giderek şiddetleniyordu ve dairesine bir kez daha akşam yemeğine geldikleri gün, aralarındaki geçimsizliğin artmış olduğunu fark etmek hiç zor olmadı. Bu sefer dini bir törene gider gibi giyinip gelmemişlerdi; bu başlı başına daha üst düzey bir güven hissettiklerinin bir göstergesiydi. Nitekim bu güven Bay Casares'in sadece daha doğal davranmasını ve kendini ifade etmesini değil, aynı zamanda son zamanlarda içlerinde büyütmüş oldukları garezin akşam yemeği sırasında doğal olarak yüzeye çıkmasını sağladı. Sohbeti yine Álvaro yönlendirdi ve lafı ihtiyar Montero'ya getirmek için çaba sarf etmesine neredeyse hiç gerek kalmadı, zira artık konuşmaların doğal akışı hiç farkında olmadan oraya yöneliyormuş gibiydi. Bir kez daha adamın tuhaflıklarından bahsetti, çelik kasanın nerede bulunduğunu en ince ayrıntısına kadar tarif etti, son derece basit mekanizmasını betimledi ve içinde muazzam bir servet bulunduğuna onları temin etti; ardından ihtiyarın bozuk

sağlığından ve mutlak inzivasından bahsetti; gündelik rutininin asla değişmez karakteri dâhilinde, günlük giriş çıkışlarının neredeyse matematiksel şaşmazlığını özellikle vurguladı; son olarak da, çelik kasanın güvenlik mekanizmasını sadece evden çıkarken devreye soktuğunu söyledi.

Çiftten bir tepki bekledi ama boşuna. Álvaro'nun saplantılı, monoton muhabbetinde bir sessizlik oluşur oluşmaz hemen konuyu değiştiriyorlardı. İlk başlarda bunun sadece bir zamanlama sorunu olduğunu düşündü; ancak akşam yemeklerinin tekrarlandığı ve onun her seferinde sohbetleri yavaş yavaş bu yegâne konuya getirdiği ölçüde Casares'lerin kayıtsızlığı rahatsızlığa ya da sabırsızlığa dönüşüyordu. Bir gün şakayla karışık ondan en azından bir seferliğine bu konuya girmemesini rica ettiler ve Álvaro, rahatsızlık ile memnuniyet arası bir ifadeyle onlardan özür diledi: "Bu konu bana çok ilginç geliyor da, o yüzden," dedi tutkulu bir biçimde; daha sonra bir kez daha değindikleri bu konuyu onun "herkesi kendine düşman görme" saplantısı diye adlandırınca, gülünç duruma düşürülmeye çalıştığını düşünen Álvaro, beklenmedik bir saldırıyı savuştururmuşçasına, çok sert bir tepki gösterdi; bir başka seferinde, Casares çifti toplantılarına farklı unsur katmak için suratı sivilceli gazeteci kızı da davet etti, ama Álvares onu neredeyse yok saydı ve o gün ihtiyar konusunda her zamankinden daha çok ısrar etti. Gecenin sonunda dağılırlarken Casares'ler merdiven sahanlığında gazeteci kızla bir süre sohbet etti. Álvaro hakkındaki endişelerini onunla paylaştılar ve bir süreden beri giderek kötüleştiğini, bu kadar yalnızlığın kimseye iyi gelmeyeceğini söylediler.

"Yalnızlık delilikle kapı komşusudur," derken o an için önceden hazırlanmış bir cümleyi yineliyormuş gibiydi adam.

Bir sessizlik oldu. Genç kız iki dikkatli ve mavi boncuğu andıran gözlerini kocaman açtı.

"En sonunda başına bir şey gelecek," dedi, alt sınıfa mensup insanların bilgelik saydığı o kadercilikle kadın.

Álvaro sadece çiftin öngörmüş olduğu gibi tepki vermemesinden ötürü endişelenmekle kalmıyor, aralarındaki ilişkinin gözle görülür derecede iyileşmiş olması da onu gerçekten çıldırtıyordu: Kavgalar kesilmişti, bu yetmezmiş gibi dairesinde yenen akşam yemekleri aralarını düzeltmeye yaramış gibiydi ve fiziksel görünümleri yitirilmiş zindeliğini geri kazanmaya başlamıştı. Ama hepsinden de kötüsü: Romanına uygun bir sonu bir türlü bulamıyordu; bulduğunu zannettiğindeyse, onu hayata geçirmenin zorlukları nihayetinde tüm şevkini kırıyordu. Buna bir çözüm bulmak şarttı.

Ama o bulacağı yerde, çözüm onu buldu. Bütün sabah boyunca çalışmasına rağmen herhangi bir sonuç elde edememişti. Sonbahar güneşinin ve kuru yaprakların altında dolaşmak üzere dışarı çıktı. Dönüşte, giriş kapısının orada asansör bekleyen Casares'lere rastladı. Ellerinde bir sürü çantanın yanı sıra, sarı ambalaj kâğıdına sarılmış ve aşağı uç kısmına doğru genişleyen uzunca bir nesne taşıyorlardı. Álvaro anlamsızca onun bir balta olduğunu düşündü. Sırtında bir ürperti dolaştı. Casares'ler Álvaro'nun anlaşılmaz bulduğu ve belki de sadece yapay denebilecek bir neşeyle onu selamladı; şehir merkezine alışverişe gittiklerini söylediler, güzel bir gün olduğu yönünde yorumlar yaptılar ve sahanlığa gelince vedalaştılar.

Álvaro, dairesinin kapısını sinirli bir biçimde biraz zorladıktan sonra kilidi açmayı başardı. Eve girince kendini salondaki bir koltuğa bıraktı ve titreyen elleriyle bir sigara yaktı. Casares'lerin baltayı hangi amaçla kullanacaklarına dair hiçbir şüphesi yoktu; tıpkı –diye düşündü içini kıpır kıpır eden bir sevinçle– romanına vereceği sonla ilgili bir şüphesi olmadığı gibi. Ve bunun üzerine kendi kendine –belki de her türlü amacı, ona ulaşıldığı anda

bir aldatmaca olarak kabul etmeye götüren şu sinsi entelektüel alışkanlık yüzünden– ihtiyarın ölümü ve daha sonra, polisin gözünden asla kaçmayacak hatalar yapacakları için, çifti mutlak surette bekleyen enselenme pahasına kitabın sonunu değiştirmeye değer mi, diye sordu. Göğsünde ve gırtlağında korkunç bir baskı vardı. Casares'leri aramayı, planlarından vazgeçmeleri için uyarmayı, bunun bir delilik olduğu ve bu fikrin kendilerinden dahi çıkmadığı konusunda onları ikna etmeyi düşündü. Bu acımasız makineyi tasarlayan sadece o, yani Álvaro'ydu; kendi hayatlarını ve çocuklarınınkini mahvedecekleri konusunda onları ikna edecekti, zira şansları yaver gitse ve polise yakalanmasalar bile, o günden sonra bu cinayetin vicdanları üzerindeki ağırlıkla nasıl yaşayacaklardı? Hiç utanmadan çocuklarının yüzüne nasıl bakacaklardı? Ama belki de artık çok geçti. Onlar kararlarını vermişlerdi. Kaldı ki o da kararını çoktan vermemiş miydi? Her şeyi eseri için zaten feda etmemiş miydi? Kendini bile bu işe feda ettikten sonra, başkalarını neden feda etmeyecekti ki? İhtiyar Montero ve Casares'lere karşı·ne diye kendine olduğundan daha cömert davranacaktı?

Tam o sırada kapısı çalındı. Neredeyse öğlen vaktiydi ve kimseyi beklemiyordu. Onu bu saatte kim arayabilirdi? Korkudan kaynaklanan bir ürpertiyle, tevekkülle, neredeyse rahatlamayla anladığını zannetti. Yanılmıştı; Casares'ler ihtiyarı değil onu öldüreceklerdi. Anlık bir zihin açıklığıyla, belki de komşularının o günlerde işten çıkarma bildirimini mahkemeye taşıyabileceğini ve Enrique Casares'in işten atılmamasını sağlayabileceğini, ama bilmedikleri –lakin rezilliği tartışılmaz– bir sebepten ötürü bunu yapmaktan kaçınarak hayatlarını mahvettiğini ve daha sonra çok acemice bir biçimde onları ihtiyar Montero'yu öldürmeye kışkırttığını bir şekilde öğrendiklerini düşündü. Ama eğer onu öldürürlerse sadece felaketlerinin sorumlusundan intikam al-

mış olmayacak, aynı zamanda parasının –belki de meşru olarak onlara ait bir paranın– da üzerine konacaklardı; zira şimdi, aklını yitirmişliğin belirsiz sisi arasında, son zamanlardaki obsesif toplantıları sırasında kendisinin de paralarını ihtiyarınki gibi bir çelik kasada saklamaya karar verdiğinden bahsetmiş olmasının gayet mümkün olduğu kafasına dank etti.

Gözetleme deliğinden dışarı baktı. Komşusu gerçekten de kapının önünde bekliyordu, ama elleri boştu. Kapıyı açtı. Enrique Casares bir şeyler geveledi, pencereyi tamir ettiklerini ve tornavidaya ihtiyaçları olduğunu söyledi; kendisininkini bir süreliğine verip veremeyeceğini sordu ve en geç o gece geri getireceğini ekledi. Álvaro ondan salonda beklemesini rica etti ve kısa bir süre sonra geri döndü. Tornavidayı alırken Enrique Casares'in elinin titrediğini fark etmedi.

O gece Bayan Casares ödünç alınan tornavidayı geri vermek için uğradı. Bir süre yemek odasında lafladılar. Tam çıkıp gideceği sırada –dairenin kapısı yarı aralıktı ve kadın sol eliyle kapı tokmağını tutuyordu– geri döndü ve vedalaşan biri gibi, belki de aşırı görkemli gelen bir ses tonuyla Alvaro'ya:

"Her şey için çok teşekkürler," dedi.

Neden hiç koku ya da ses duymadığını kendine hiç sormamıştı ve belki de bu yüzden, daha önceki seferlerde de ortaya çıkmış olmaları mümkün olsa da, o sıradaki varlıkları onu normalden daha çok şaşırttı; ama en tuhafı sonuca ulaşmasını artık hiçbir şeyin ya da hiç kimsenin engelleyemeyeceğine yönelik kesinlikti. Ot, meyve ağacı ve hayvan gübresi kokuları arasında yemyeşil bir çayırda yürüyordu, ama ne ağaç ne de hayvan gübresi görüyordu, sadece yemyeşil bir zemin ve taş ya da çelikten bir gökyüzüne doğru kişneyen atlar (beyaz, mavi ve siyah). Tepenin yumuşak eğimli yamacından yukarı doğru çıkarken kuru bir rüzgâr çıplak tenini ürpertiyor ve yeşil bir iz gibi arkasında bırakmakta olduğu

güçlü kişnemelerle dolu vadiye doğru neredeyse özlemle dönüp bakıyordu. Yemyeşil tepenin hareketli ve donuk suların olduğu zirvesindeyse, metalik sesler çıkaran toz rengi kuşlar uçuşuyordu. Ve nefes nefese zirveye vardığında, diğer taraftan gözetleyen şeyi görmesini artık hiçbir şey ya da hiç kimse engelleyemeyeceğini anladı; sol eliyle altın kapı tokmağını kavradı ve beyaz kapıyı açıp baktı.

X

Ertesi gün ihtiyarın süpermarkette görünmemesi onu şaşırtmadı. O sabah yeni bir satranç partisi yapmak üzere sözleşmişlerdi, ama Álvaro dairesinden kıpırdamadı. Sigara tüttürüp soğuyan kahveleri içerek bekledi, ta ki öğlene doğru kapısı çalınana dek. Gelen kapıcı kadındı; beti benzi atmıştı. İniltilerinden ve el kol hareketlerinden gündelik temizlik işlerini yapmak üzere dairesine gittiğinde ihtiyarın cesediyle karşılaştığını anlamak zor olmadı. Kadını bir koltuğa oturttu, sakinleştirmeye çalıştı ve polisi aradı.

Kısa bir süre sonra yanında üç memurla birlikte bir müfettiş geldi. Onları ihtiyar Montero'nun dairesine götürdüler. Álvaro cesedi görmemeyi tercih etti. Kapıcı kadın konuşmayı ve inlemeyi sürdürüyordu. Onlardan hemen sonra gelen ince bıyıklı ve orta yaşlı bir adam odanın ve cansız bedenin farklı açılardan fotoğraflarını çekti, ardından cesedin üzerine bir çarşaf örttüler. Komşular sırayla kapıya üşüşüyor, bazılarıysa dairenin holüne kadar giriyordu. Álvaro serseme dönmüştü. Kapıcı kadın biraz sakinleşmişti, ama konuşmaya devam ediyordu; ihtiyarı bıçak darbeleriyle öldürdüklerini zannediyordu. Álvaro bakışlarıyla meraklılar grubu içinde Casares'leri aradı, ama sadece gazeteci kızın tuhaf tuhaf bakan ürkmüş gözlerini buldu. Bir genç adam dairenin girişine kadar kendine yol açtı, ama orada bekleyen memur tarafından durduruldu. Numaralı gözlüklü ve gri pardösülü genç, gazeteci olduğunu söyledi ve içeri girmesine izin vermelerini talep etti, ama memur kimsenin geçişine izin ver-

memesi yönünde kesin emir aldığını belirtti. Gazetecinin diğer meslektaşları daha geç geldiler ve onun tarafından durum hakkında bilgilendirilmelerinin ardından merdivenlere oturarak ya da sahanlığın tırabzanlarına yaslanarak ve sigara içip yüksek sesle sohbet ederek müfettişin dışarı çıkmasını beklemeye başladılar. Apartman sakinleri grubu bir türlü oradan ayrılamıyor ve bir ölü nöbetindeymiş gibi davranıyordu.

Bir çeyrek saat sonra, müfettiş daireden çıkınca gazeteciler hemen üzerine çullandılar. Adam içeri girip fotoğraf çekebileceklerini söyledi, cesedin üzerindeki yaraların türünü betimledi ve bunların bir tornavidayla açıldıklarına onları temin etti; ihtiyarın cesedinin bulunduğu durum göz önüne alındığında cinayet bir gün önce akşamüstüyle gece arasında işlenmiş olmalıydı. Sebep? Varsayımlar üretmek istemiyordu, ama bir tablonun arkasında gizlenen çelik kasa açılmış ve içindeki her şey tamamen boşaltılmıştı. Bu durum şüpheye çok az yer bırakıyordu: Evet, cinayet sebebinin soygun olması mümkündü. Cesedin yemek odasında bulunmuş olması katilin kurbanı tanıdığını göstermiyor muydu? Zira evinin içine kadar girmelerine izin vermişti. Müfettiş hiçbir varsayımı peşinen elememek gerektiğini tekrarladı; öte yandan, onun düşüncesine göre, bütün bunlar şimdilik birer varsayımdı. O an için ekleyeceği başka bir şey yoktu.

Álvaro dairesine döndü. Yemek odasını aydınlatan pencereye dayandı ve ıssız meydanı seyretti. Bir sigara yaktı ve sağ eliyle gözlerini ovuşturdu. Biraz başı ağrıyordu, ama sakinliğini geri kazanmıştı. Polis soruşturmasının ne şekilde ilerleyeceğini hiç zorlanmadan öngördü. Gazetecinin de güzelce ifade ettiği gibi, sadece bir komşu ya da kurbanı tanıyan biri yemek odasına kadar girebilirdi. Binanın bütün sakinleri ihtiyar Montero'nun aksi karakterini biliyorlardı, ama hepsi –kapıcı kadın, Casares'ler,

gazeteci kız ve belki de binadakilerin geri kalanı– bir tek onun ihtiyarla samimiyet kurmayı başarmış olduğunu ve onunla satranç oynayıp sohbet ederek uzun sabahlar geçirdiğini de biliyordu. Kapıcı kadın utanç verici bir aldatmacaya başvurarak neden ondan bilgi tırtıkladığını dehşetle anlayacaktı; Casares'ler onun hastalık derecesindeki takıntısını, ihtiyarı konu alan obsesif gevezeliklerinin tanıklığını, Álvaro'nun ruhsal dengesi hakkında bizzat kendi şüphelerini ifşa edeceklerdi ve kapıcı kız (meraklılar kalabalığının arasında onun bakışının tuhaflığını şimdi anlıyordu!) çiftin ifadesini hiç tereddütsüz teyit edecekti. Ve ayrıca tornavida konusu vardı. Casares'lerin ondan tornavidayı suçu ona atmaya çalışmak için ödünç aldıklarına kimse inanmayacaktı, bu çok saçma bir düşünceydi. Bütün ipuçları açıkça onu işaret ediyordu; işlemediği bir suçun cezasını çekecekti. Bu gülünç ve mantıksız bir şeydi. İronik bir temiz kalplilikle hatırladı: "*On veut bien être méchant, mais on ne veut pas* être *ridicule.*" Ama hayır: Eğer emin olduğu bir şey varsa o da Casares'leri ihbar edenin kendisi olmayacağıydı. Belki tam da bu yüzden, onları ihbar etmeyeceğini bildikleri için tornavidayı ondan istemişlerdi (Her şey için teşekkürler): Onun entrikalarını, hayatlarını mahvetmeyi başarmak için başvurduğu yöntemleri öğrenmişlerdi ve şimdi bunları ona faiziyle geri ödeteceklerdi (ve Enrique Casares'in bir iş bulması için yürüttüğü sözde araştırmalarla da bu yüzden bir daha ilgilenmemişlerdi). Bu cinayetle ödenen gizli bir adaletin olduğunu işte o zaman anladı; gerçekte, çift ondan sadece yüzeysel olarak sorumluydu: Sadece bir tetikçiydi. İhtiyar Montero'nun ölümünün gerçek suçlusu kendisiydi. Irene ve Enrique Casares onun ellerinde iki kukla olmuştu; Irene ve Enrique onun roman karakterleriydi.

Ama artık bunun bir önemi yoktu. Er ya da geç polis onu cinayetle suçlayacaktı: Sadece an meselesiydi. Şimdi en acil konu sorgulanıp tutuklanmadan önce romanı bitirmesiydi. Ne kadar zamanı kalmıştı.

Yeniden küçük meydana baktı. Bir çocuk öğlen güneşinin berrak ışığı altında salıncakta sallanıyordu. Yüzünü dönünce, Álvaro, Casares'lerin küçük oğlunu gördüğünü sandı. Ona bakıyormuş gibi geldi.

Ertesi gün, o ana dek yazmış olduklarının tümünü okudu. Bu ilk redaksiyonun anlatım tonunun, bakış açısının ve karakterlerinden sunduğu görüşün seçimi bakımından hatalarla dolu olduğunu düşündü; neticede, olay örgüsünün kendisi de kusurluydu. Ama, dedi kendi kendine, eğer hatalarını kabul edebiliyorsa, belki de bütün çalışması boşa gitmemiştir: Onları belirlemek, bir anlamda, düzeltmiş olmakla eşdeğerdir. Birikmiş malzemeyi gözden geçirince miktarın devasa olduğunu ve bunların işe yarayabileceğini düşündü. İşte bu yüzden, romanı en başından itibaren tekrar kaleme almak şart olsa da, sadece yüklü miktardaki notları ve gözlemleri değil, ilk taslaktaki bazı sayfaların tamamını bile kullanabilirdi. Bazı kısımlar (mesela, teorik giriş) şimdi o kadar gösterişli görünüyordu ki üzerlerinde birazcık oynamak bile onlara iyi gelebilirdi, zira yeni bir bağlam bu parçalara bir güldürü havası kazandıracaktı; ayrıca retrospektif özellikli komik bir çekicilik olarak, diğer bölümlerden yayılan dayanılmaz derecede kibirli anlatımın da muhafaza edilmesi gerekiyordu. Netice itibarıyla, yazmış olduğu romanın malzemesiyle, onun parodisini ve tekzibini de oluşturabileceğini anladı.

Ardından yazmaya başladı:

"Álvaro işini çok ciddiye alıyordu. Her gün saat tam sekizde kalkıyordu. Buz gibi bir duşla zihnini açıyor ve ekmekle gazete

almak için süpermarkete iniyordu. Dönüşte kendisine kahve ve tereyağlı marmelatlı kızarmış ekmek hazırlayıp mutfakta gazeteye göz gezdirerek ve radyo dinleyerek kahvaltı ediyordu. Saat dokuzda iş gününe başlamaya hazır bir halde masasının başına oturuyordu."

BİR OKURUN NOTU

Takip eden sayfaların başlıca amacı kitabın buraya kadarki bölümünün daha renkli bir tipografik görünüm sunmasına katkıda bulunmak. Birinin onlara farklı bir kullanım yüklemek isteyebileceği varsayımıyla, dikkat buyurun, kitabın başında değil sonunda yer alıyorlar. Söyleyeceklerimin hiçbiri öyle ahım şahım bir önem taşımıyor, ama Javier Cercas'ın mizahi öyküsünden önce okumak belki okuru uygun olmayan bir yöne sürükleyebilirdi. Ve her okurun kendi namına yanılmaya hakkı vardır.

Çoğunluğun başına geleceği üzere, *Saplantı*'yı –burada ancak üstünkörü değineceğim– *Salamina Askerleri* tarafından baştan çıkarılmış halde eline alan okurun, bariz benzerliklerden ziyade onlardan daha az bariz olmayan farklılıkları algılaması daha kolay olacaktır. Benzerliklerin en önemlisi her iki kitabın da merkezi eksen olarak gerçeklikle kaypak bir yüzleşme halindeki bir anlatının –bizzat okunmakta olan anlatının– yazımını konu almış olmalarıdır.

Saplantı'da, Álvaro ve Álvaro'nun "benzersiz destanı"nın başkahramanı, yani "iddialı bir roman yazan hırslı yazar" öykünün altında imzası bulunan 1962 Extremadura doğumlu Javier Cercas'la o aynı şartı paylaşıyor. Tıpkı *Salamina Askerleri*'nde Rafael Sánchez Mazas ve Sánchez Mazas'ın başına gelenleri saplantı haline getiren ve çok açık bir biçimde (ve sadece anekdot sayılabilecek ayrıntılarda) Ibahernando'lu (Cáceres) Javier Cercas'ın kılığına bürünen "Javier Cercas"ın paylaştıkları gibi. Bu kişilerin hepsi, ana konusu onları kaleme almaya götürecek süreç olan anlatılar, çoğu kez okurun ellerinin arasında tuttuğu kitapta vücut bulan anlatılar oluşturuyor ya da oluşturmak istiyor. "Javier Cercas"ın metni, yazarın kafasında bir kitap olarak yavaş yavaş, "olaylar ve gerçek kişiliklerle yoğrulduğu" ölçüde kendiliğinden ortaya çıkan ("çünkü kitaplar nihayetinde her zaman kendiliklerinden ortaya çıkarlar") "gerçek bir öykü, gerçekliğe yapışık bir öykü" gibi betimleniyor. Álvaro'nun başkahramanının ve diğer karakterlerinin kökeninde, titizlikle gözlemlenmiş "gerçek modellerin varlığı" ,"öykünün gidişatını illaki değiştirmesi gereken yeni değişkenleri" devreye sokuyor. *Saplantı* gibi *Salamina Askerleri* de en sonunda *Saplantı* ya da *Salamina Askerleri*'ndeki başlangıç satırlarını yineleyerek sona eriyor.

Bu temel benzerlikler kümesi farklı bakış açılarıyla değerlendirmeler yapmaya olanak sağlıyor. Romanların ceza kanunu mantığıyla okunduğu tuzağına düşebilir ve "Álvaro işini çok ciddiye alıyordu..." diye başlayan ve daha da önemlisi sona eren *Saplantı*'nın Álvaro'nun mu, Álvaro'nun başkahramanının mı yoksa her ikisinin de mi eseri olduğunu kendi kendimize sorabiliriz. Eğer büyük ya da küçük çapta başkahramanınsa, fazla bir çaba harcamadan Álvaro'nun başkahramanı değil, başkahra-

manın Álvaro'yu yarattığı sonucuna varmamız tamamen meşru olacaktır; ya da gelin biz okurlara kimin numara yaptığını ya da bizi uyuttuğunu soruşturmaya devam edelim.

(*Si parva licet**: "La Mancha'nın, adını hatırlamak istemediğim bir yerinde"yi ve devamındaki diğer bütün cümleleri dile getirenin "yazarın dolaylı varlığı" olduğunu söylemeye bugün yetkin eleştiri kurumunun dili varmıyor. Ama ben, *hatırlamak istemediğim* sözünün öznesinin İnebahtı Deniz Muharebesi'nde çarpışan Miguel de Cervantes Saavedra olduğunu çıtlatmaya cüret ettim. Genel tepki onaylamama ve alaya alma şeklinde oldu.) Bu konuya modern *mise en abîme*** ya da eskilerin kitap içinde kitap ve tablosunu yaparken kendini resmeden ressam dedikleri olgu perspektifinden yaklaşabiliriz. Vesaire, vesaire.

Açıkça belirtmeliyim ki, *Saplantı*'da benim ilgimi, onun *Salamina Askerleri*'yle ortak "meta-literatür"ünden ziyade, hafiflik ve ağırlık tercihlerinde son derece olgun ve kusursuz bir isabet yakalayan *Salamina Askerleri*'yle arasındaki farklılığı teşkil eden edebiyat imgesi çekiyor. O imgeye atılan şöyle bir bakış gözlerimizin önüne çekici bir *portrait of the artist as a young man**** ve devamlılığın gerçek bir yazarın kariyerinde yenilenme ve kendini geliştirmeye daima eşlik etmesine dair etkili bir kanıt sunuyor.

Saplantı'da, Álvaro bir rasgele gençlik edebiyatçılığından (Viyanalı meşhur otacıya inanacak olursak, tıpkı çocuk cinselliği gibi), tüm hayatı edebiyat tutkusuna adayan bir coşkudan yola çıkıyor. Araştırmayı kendine kılavuz edinmiş halde yavaş yavaş hedeflerinin sınırlarını belirliyor. Nazımın üstünlüğüne yönelik güveni onu ilk başta lirik ve daha sonra da epik şiire itiyor. Bir

---

* Vergilius'un "Eğer küçük şeyleri büyük şeylerle kıyaslayabiliyorsak" anlamına gelen "*Si parva licet componere magnis*" sözünün bir parçası. (ç.n.)

** "Erken anlatım" denen anlatı yöntemi (ç.n.)

*** *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*, James Joyce. (ç.n.)

tür has şiiri, "sadece sırdaşlara yönelik bir şifre olarak edebiyat fikrini" yüceltecek kadar uç örneklere ulaşmayan bir tavrı sürpriz bir biçimde sergilemesine rağmen tercihini romandan yana kullanıyor, zira hiç beklemediğimiz bir faktörü keşfedip gerekçe olarak ortaya koyuyor: Zira "hiçbir enstrüman gerçekliğin sonsuz karmaşıklığını ondan daha üstün bir kesinlik ve ayrıntı zenginliğiyle yakalayamazdı." "Atalarımızın edebiyatında bizi bütünüyle anlatan bir damar" keşfetmek, "bu geleneği yeniden başlatmak ve ona katılmak" gereksinimine inanmış bir halde, "kendi kendini tüketen deneyselciliği" ve modernitenin önemsiz türlerini hor görüyor ve 19. yüzyılın klasiklerine dönmeye, "Flaubert'e dönmeye" niyetleniyor.

Derken, kurgu karakterlere kendi özelliklerini ödünç veren etten kemikten kişilerin gözlemlenmesine dayanan temeller üzerinde yükselecek bir roman yazmanın daha kolay olacağını fark ediyor. Titiz ve metodik bir okur olan Álvares, Don Kişot'un "gerçek modeller" hakkındaki bilgece argümanlarını biliyor (ve bu formülle onları açıkça göklere çıkarıyor). Sanırım ortak dostlar sayesinde, Juan Benet'in evinin girişindeki gravürden haberdar: "Demiryolu alışkanlıklarını araştırmak için Paris-Bordeaux ekspresine binen M.Emile Zola." Gravürdeki Zola'yla, Rodríguez Marín'in* Cervantes'iyle, on dokuzuncu yüzyılın üstatlarıyla birlikte saf tutmakta tereddüt etmiyor. Tüm gayretini, karakterlerinin gerçek dünyadaki karşılıkları olmaya aday görüntüsü çizen bazı komşularının karakterleri, alışkanlıkları, kişisel özellikleri hakkında bilgi edinmeye harcıyor. Süpermarketteki karşılaşmalardan ya da banyodaki gizli dinlemelerden onlarla arkadaşlık kurma ve gündelik hayatlarına müdahale etme safhasına

* Francisco Rodríguez Marín (1855-1943): Şair, atasözü araştırmacısı, leksikolog ve Cervantes uzmanı. (ç.n.)

geçince, onları romanda kendilerine karşılık gelen yola sokma arzusu baş göstermeye başlıyor. Ve gerçekten de böyle oluyor: Bizzat Álvaro'nun kendisi onları, hayalinde canlandırmış olduğu roman kurgusuna uygun davranışlara yönlendiriyor ve komşular Álvaro'nun kitabının, "Álvaro işini çok ciddiye alıyordu..." diye başlayan kitabın, bir parçasını oluşturan davranışları kimi farklılıklarla benimsiyor.

Saplantı'nın tamamı araya mesafe koyarak ve ironiyle, ama aynı zamanda da inançla anlatılıyor. Özellikle biçem, sıklıkla bir öykünme şeklinde karşımıza çıkıyor: İşlevsel (ya da –elbette ki– masum) bir kopya ya da yüzsüz bir parodi falan değil, yazara ait olmayan geleneksel dillerden biriymiş gibi yapan (çok bariz bir biçimde) bir biçem. (Jorge Luis Borges'in tercih ettiği tutum da bundan farklı değildi.) Düğümün çözülme safhasında bu türde bir davranışın eleştirisi de eksik olmuyor, ama zaten bunun kendisi de bir öykünmeden başka bir şey değil. Şu bir gerçek ki, biçemde mesafe ve ironinin yanı sıra, demin söylediğim gibi, bir inanç, Álvaro'nun gerekçe ve beklentilerinde kendini gösteren korkunç bir inanç var.

1986 hasadı Javier Cercas'ın, araya giren birçok sis perdesinin ardında, tıpkı Álvaro gibi edebiyatın üstünlüğüne, tuhaf derecede kendi kendine yeten bir kurum olarak gördüğü edebiyata inandığını anlıyoruz. İşte bu yüzden hakkında, mesela, "uzun uzun düşünme ve araştırma" talep eden ve "bir amatörün ellerine terk edilemeyecek", "kısıtlayıcı bir âşık" şeklinde hükümler veriyor (Rubén Darío daha liberal görünüyordu: "Büyükbaba, şunu size söylemem gerekiyor: Karım kendi memleketimden, metresimse Paris'ten"). İşte bu yüzden onu gerçekliğin sınırlarını aşarken, gerçekliğe hükmederken hayal ediyor. Yanlış bir kanıya kapılmayalım: Belli bir andan itibaren dizginler Álvaro'nun elinden kaçmış ve karakterler kendi kafalarına göre takılmaya başla-

mış gibi görünüyorsa, bunun sebebi başkaldırının da oyunun bir parçası olmasıdır ve neticede bu da edebiyatın bir zaferidir.

Bu unsurlar hiç kuşkusuz *Saplantı*'nın arka planını oluşturur ve bir *novella* olarak mükemmelliğinin sınırlarını belirler. Zira *Saplantı* sadece yirmili yaşlardaki bir delikanlı için değil, son derece usta ve deneyimli bir yazar için de şaşırtıcı bir mükemmelliğin eseridir. Rahat ve doğal bir üslupla anlatılan öykü daha ilk andan itibaren okuru içine çeker. Yapı, tabii ki "bir saat mekanizması" gibi işler. Düşle gerçek arasındaki kapı nakaratı bütüne bazı zarif sembolik mesafeler katar. Sonuçta birleştirecek tek bir nokta dahi kalmaz.

Eğer dilimizin ucuna kadar gelen hayranlık ifadesi "virtüözlük" ise, muhtemelen taşı gediğine koymuş oluruz. Anlatı hiç beklenmedik bir anda, bir meydan okumaya çok açık bir biçimde cevap verir: "En önemlisi –aynı zamanda da en zoru– o ozmotik olguyu okura hissettirmektir. Zira tamamen odaklandığı romanın yazımı söz konusu olgu vasıtasıyla komşularının yaşamını, gizemli bir biçimde, o kadar değiştirir ki, onların işlediği cinayetin sorumlusu bir anlamda yazar –Álvaro'nun romanının karakteri– olur." *Saplantı*'da sorun çok bariz bir akıl yürütme ustalığıyla çözülür. (Hafızam beni yanıltmıyorsa, aynı tarihlerde genç Cercas buna benzer başka bir meydan okumadan alnının akıyla çıkmıştı: Katilin okur, kitabın sayfalarında bizzat göz gezdiren her okur, olması gereken bir cinayetin öyküsü.) Lakin *thriller* türüne karşı genel yaklaşım, bu türdeki kitapların sayfalarını sırf parmaklarımıza egzersiz olsun çevirdiğimize yönelik değil midir? Bugün bir polisiye öykü kolay bir kaynaktan ya da ondan biraz daha zoru, uzun bir önceller silsilesinde, onlar tarafından belirlenmiş sıkı kurallara uyarak ortaya konacak bir teknik ustalık

ve konudaki orijinallik sayesinde dikkat çekme teşebbüsünden başka bir şey olamaz.

Türün bize sunduğu yapaylığa ayrıca temel konu olarak edebiyat unsurunu da eklemeliyiz. O gün, eser ilk kez yayımlanırken, herhangi bir köşe yazarının (avangard falan değil, J.M. Ripoll) *Saplantı*'yı "edebiyat üzerine" ya da "edebiyatın gücü üzerine bir düşün" şeklinde değerlendirmiş olması beni asla şaşırtmıyor. Bu onun, yirminci yüzyılın onca ustasının, özellikle de Julio Cortázar'ın başarılarının hâlâ taze ve kışkırtıcı olduğu bir arenada rekabete giriştiğini söylemek gibi bir şeydi. Ama anlatının gerçekten mükemmel bir parça olduğunda, kalkıştığı işin her iki cephesinde de –polisiye ve üst kurmaca– tartışmasız bir başarı sağladığında ısrar ediyoruz. Bu noktada, ister *cronopio,** ister meşhur, ister rütbesiz asker olsun, her okur bu meydan okumayı hemen yakalayacak ve Cercas'ın onun üstesinden nasıl başarıyla geldiğini görecektir.

Saplantı'nın sınırı belki de budur: O satırlar arasında kendi üstünlüğünün amacını belirlemek ve ona ulaşmak. Alvaro'nun, konuyla ilgili kitapları yalayıp yuttuktan, arkadaşlarıyla denemeler yaptıktan, bilgisayar başında ustalaştıktan sonra ihtiyar Montero'yla karşı karşıya geldiği satranç partilerinin en iyilerinde bunu test etmeyi isterdik. Zira bir satranç partisinin sınırı sadece o satranç partisidir.

Hepsi iyi güzel de... Bu izlenimleri tersine çeviremez miyiz? Álvaro'nun edebiyat tutkusu başlangıçta açık bir sempatiyle sunuluyor, ama sonra yavaş yavaş maskesi düşüyor ve sadece bir kitabı tamamlamak için "gerçek modeller"ine cinayet işletmeyi ("İsteyerek ya da istemeyerek, yaratıcı fanatizminin ya da sadece sorumsuzluğunun peşinden sürüklenen", "İhtiyar Montero'nun

* Julio Cortazar'ın birçok eserinde karşımıza çıkan kurgusal karakter. (ç.n.)

ölümünün gerçek suçlusu oydu") dahi göze alacak bir duygusuz olduğu ortaya çıkıyor. Olayların gelişimi, Álvaro'nun edebiyata yüklediği mutlak kudretin bir kanıtı mı yoksa onu çürüten bir unsur mu? Karakterler ona isyan mı ediyor yoksa demin de söylediğim gibi, başkaldırı oyunun bir parçası mı? Hiç kuşkumuz yok ki Álvaro sıradan bir öykü karakterinden ziyade bir timsal, edebiyat için bir putlaştırma, fakat bunun yanı sıra 19. yüzyıl romancısının bir karikatürü olabilir mi? Gerçekçi ideal, üst kurmaca pratiği tarafından ret mi ediliyor? Kim keşfediyor? Kim kuruyor? Kim kime anlam yüklüyor? Anlatı mı gerçekliğe yoksa gerçeklik mi anlatıya?

Javier Cercas (laf salatasına bir son verelim: "Álvaro" ya da "Álvaro (vs.)" değil, Javier Cercas; en kötü ihtimalle, onu Álvaro'nun bir alegorisi olarak doğrulamak suretiyle bir kaçış noktası bulmamız her zaman mümkün), evet tekrar söylüyorum Javier Cercas, öykünün sonunda, Álvaro "yazmış olduğu romanın malzemesiyle onun parodisini ve tekzibini de oluşturabileceğini anladı," diyerek kendisini sağlama alıyor. Şurası bir gerçek ki, bütün kartlarla oynuyor ve hangisini elinde tutacağını bilemiyor. *Saplantı*'da onları idare ederkenki el çabukluğu numaraları hayranlık verici bir rahatlığı gözler önüne seriyor. Ama sezgilerim bana onun netice itibarıyla en güzel oyunu gerçek hayatla edebiyat arasında karar vermedeki acizlikte sergileyeceğini söylüyor.

Francisco Rico

YAZARIN NOTU

Bu kitapçığın 1987'de yapılan birinci baskısında beş metin bulunuyordu; bu baskısındaysa sadece bir tane var. Çıkardığım metinler, aradan geçen on beş yılın perspektifiyle okununca, bana bazı okumaların, yüzeysel bir biçimde özümsenmiş bazı deneyimlerin ve yirmili yaşlarda genelde her türlü teşhirci aşırılıklarına izin veren o gülünç, yazar olduğumu kanıtlama kibrinin yansımaları, meyveleri gibi görünüyor; neyse ki onları neredeyse kimse okumadı. O kitapçığa adını veren ve buraya aldığım metin diğerlerinden daha mı iyi bilmiyorum; ama onun, biraz zorlanarak da olsa, içinde akendimi bulabildiğim yegâne hikâye olduğunu ve "Bir yazar yayımladığı ilk kitabından daha sonraları daima pişmanlık duyar" deseler de, henüz ondan pişmanlık duymadığımı biliyorum. Belki yanılıyorumdur. Ama belki de César Aira haklıdır ve her yazar performansın giderek düşmesi yasasına tabidir; buna göre "İlk denemede çıkmayanın sonrakilerde çıkması giderek zorlaşır", zira zamanın bize kazandırdığı ustalıklar bizdeki tazelik ve canlılıktan çok şey götürür. Eğer öyleyse –ki

öyle olmaması için hiçbir sebep görmüyorum–, bu benim en iyi kitabım olarak kalacaktır. Ayrıca şunu da eklemeliyim ki, kimi biçem ve noktalama ayrıntılarını düzeltmiş olsam da, bu metin özünde orijinalinin bire bir aynısı.

Álvaro hayatını edebiyata adamıştır; tüm dostlukları, ilgi alanları, ihtirasları, işinde ve maddi durumundaki iyileşme olanakları, gece ya da gündüz gezileri edebiyat yüzünden ikinci plana atılmıştır. Birçok türü denedikten sonra roman yazmaya karar verir. Fakat roman karakterleri için model alabileceği kişilere ihtiyacı vardır. Apartman komşusu olan münzevi bir ihtiyarı ve genç bir karı kocayı bu amaçla izlemeye başlar, onlarla zoraki dostluklar kuracak, romanı için her türlü sıkıntı veren samimiyeti göze alacaktır – gerçek kurmacaya, kurmaca gerçeğe sızıp birbirini sonsuza dek değiştirene dek.

Edebiyat "saplantı"sını, keskin mizahını, kıvrak kalemini daha ilk metinleriyle ortaya koyabilen nadir yazarlardan olan Cercas, günümüz İspanyol edebiyatının en önemli isimlerinden biri olarak kabul ediliyor.

"Belki de César Aira haklıdır ve her yazar performansın giderek düşmesi yasasına tabidir; buna göre 'ilk denemede çıkmayanın sonrakilerde çıkması giderek zorlaşır', zira zamanın bize kazandırdığı ustalıklar, bizdeki tazelik ve canlılıktan çok şey götürür. Eğer öyleyse -ki öyle olmaması için hiçbir sebep göremiyorum-, bu benim en iyi kitabım olarak kalacaktır."

Javier Cercas

EVEREST

www.everestyayinlari.com
f/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari

9 786051 850405